

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra biblických věd

Bakalářská práce

2012

Kateřina Kobrová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra biblických věd

Teologické nauky

Kateřina Kobrová

**EUCCHARISTIE
V JANOVĚ EVANGELIU
VE SROVNÁNÍ SE SYNOPTICKÝMI
EVANGELII**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. Ladislav Tichý, Th.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 16. dubna 2012

Mé poděkování patří Prof. Ladislavu Tichému, Th.D., vedoucímu
Bakalářské práce za odborné vedení, cenné rady,
které mi k této práci s trpělivostí poskytl.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem Eucharistie.....	8
1. 1. Pojem Eucharistie obecně	8
1. 2. Předobrazy Eucharistie.....	12
1. 3. Eucharistie jako událost.....	14
1. 4. Eucharistie jako svátost.....	16
2. Pojem Evangelia.....	19
2. 1. Pojem evangelia obecně	19
2. 2. Evangelium podle Jana.....	20
2. 3. Evangelia synoptiků	21
3. Eucharistie v Janově evangeliu	24
4. Eucharistie v synoptických evangeliích	30
4. 1. Všeobecně o Eucharistii, jak je zaznamenána v synoptických evangeliích.....	30
4. 2. Markovo evangelium.....	32
4. 3. Matoušovo evangelium	34
4. 4. Lukášovo evangelium.....	36
5. Srovnání.....	39
Závěr.....	41
Použité zkratky dokumentů	42
Použité zkratky biblických knih	42
Bibliografie.....	43
Prameny.....	43
Použitá literatura.....	43
Pomocná literatura.....	45

Úvod

Tématem této práce je především ustanovení eucharistie, jak je zaznamenáno v knihách Nového zákona, a to především v Janově evangeliu a pak v evangeliích synoptických. Osobně mě okouzljuje Janovo evangelium, které je odlišné od dalších tří, ať už stylem vyprávění, nebo i tím, že to, co pisatel považoval za důležité, a proto to písemně zachytil, nenajdeme mnohdy v dalších evangeliích. A koho by neuchvátilo, když kněz Kristovou mocí proměňuje chléb v Kristovo tělo a vodu v Kristovu krev. A církve to koná téměř 2000 let, jako Kristův odkaz, který on sám, coby velekněz, který je věčný, (srov. Žd 6, 20), zanechal, když učedníkům řekl: „To čiňte na mou památku.“ (Lk 22, 19b). Dalo by se říci, že při volbě tématu této práce hrály tyto skutečnosti velkou úlohu. Při četbě šesté kapitoly Janova evangelia, kde je řeč o chlebu života, mě napadly smíšené pocity, hlavně v tomto verši, kdy Kristus, který je Chlebem života říká: "Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den." (J 6, 54). Přeci Kristus tímto nechce říct, jak si Židé mysleli, že by ho měli sníst. Určitě myslel dál než pro tento okamžik, kdy zde na zemi žil s námi. Ve srovnání se synoptickými evangelií, které událost ustanovení eucharistie popisují, se jeví text z Janova evangelia jako něco co se teprve stane skutečností – kdy Kristus nám skutečně dá jíst své tělo a krev, tedy svým slovem promění obyčejný chléb a víno ve své tělo a krev. Tímto nekrvavým způsobem ustanovil eucharistii. Ale přece jak víme z Písma, „neboť Ježíš Kristus jednou provždy obětoval své tělo“ (Žd 10, 10).

Otázka, která z textu přímo vyplývá na povrch, je, zda Kristova poslední večeře byla pesachovým pokrmem, nebo hostinou společenství, nebo obojí?¹ Kdy se tato událost slavila, zde se nabízí ještě úvaha, která s tímto souvisí, tedy co vlastně Kristus při této hostině myslel

¹ V evangeliu sv. Jana najdeme ve 13 kapitole zmínku o tom, že „bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otci; miloval své, kteří jsou ve světě, a prokázal svou lásku k nim až do konce“ (J 13, 1). Těmito slovy popisuje autor Janova evangelia začátek poslední večeře Krista. Ale u synoptiků, kteří popisují totéž, autor Matoušova evangelia napsal toto: „Prvního dne o svátcích nekvašených chlebů“ (Mt 26, 17), v Markově evangeliu najdeme totéž, s tím rozdílem, že dodává „když se zabíjel velikonoční beránek“ (Mk 14, 12), to vypadá jako by chtěl ještě upřesnit, kdy se tato událost odehrávala, a pisatel Lukášova evangelia píše toto: „Nastal den nekvašených chlebů, kdy měl být zabit velikonoční beránek.“ (Lk 22, 7). Pesach, nebo-li „Svátek nekvašených chlebů“, nebo také „židovské velikonoce“, začíná 15. nisanu a končí 21. nisanu v Izraeli, a 22. nisanu v diaspoře. (srov. *Judaismus – Světová náboženství*. [online], [citováno 13. 10. 2011], <<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>>)

svými slovy a proč použil právě ta a ne jiná gesta a symboly, a jaký měl vůbec záměr? Další otázkou by bylo, proč pisatel Janova evangelia nepopisuje poslední večeři, tak jak ji zachycují synoptikové, ale v řeči o chlebě, která je v 6. kapitole, nalézáme zmínku o eucharistii.

Dále bych se chtěla zabývat eucharistií v ostatních evangeliích, tj. v synoptických. Ta popisují událost ustanovení eucharistie ve svých textech více či méně stejně, ale přesto je tam mnoho rozdílů, např. v Lukášově evangeliu je řeč o dvou kalichách, které Kristus žehná. Nakonec bych chtěla všechny výpovědi o ustanovení eucharistie, tak jak je zachytili pisatelé evangelií, srovnat mezi sebou navzájem. Tato evangelia byla psána pro různé, křesťanské skupiny, mohli to být pohano-křesťané a nebo příslušníci židovského společenství, kteří uvěřili v Krista. Jsou to různé postoje víry, do kterých se verše o ustanovení promítají. Nebylo by zcela správné, abychom si nedokázali nevšimnout toho, že se v tom nedůležitějším shodují.

1. Pojem Eucharistie

1. 1. Pojem Eucharistie obecně

Nejprve bychom si měli objasnit význam slova *eucharistie* a jeho obsah. Tedy vlastní význam slova *eucharistie* je uznání, vděčnosti, v nejběžnější světské řecké literatuře a v tomto smyslu jej nalezneme také v řeckém Písmu svatém, především tam, kde jde o mezilidské vztahy. Ovšem ve vztahu k Bohu má obvykle formu děkovné či žehnacích modlitby.² V biblickém pojetí by se dalo následně říct, že Kristova oběť, kterou podstoupil na kříži a oběť eucharistická jsou jednou a toutéž obětí. Kristus je totiž stejný, je to ten, který se obětoval na kříži, a ten, jenž se dnes v eucharistii vydává Bohu Otci skrze kněze. Eucharistické společenství ve své bohoslužbě přináší Krista nebeskému Otci a znovu ho daruje jako stejnou oběť, kterou nám nejprve dal on sám.³

Slovo „svátost“ v případě Eucharistie, můžeme chápat různými způsoby. Například mluvíme-li o svátosti jako o znamení, máme na mysli proměňování chleba v Tělo a proměňování vína v Krev, což má symbolizovat Kristovu smrt, kdy se Kristus obětuje za nás. A další způsob chápání Eucharistie je to, když říkáme slova „Nejsvětější Svátost“, myslíme tím samotného Krista, přítomného pod způsobou chleba, tedy že je zde skutečně přítomný celý a nerozdělený v proměněné Hostii. V Bibli najdeme čtyři texty⁴, které

² Srov. *Slovník biblické teologie*, pojem Eucharistie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

³ Srov. KOCH, K. *Eucharistie jako střed života církve*, Praha, 2006, s. 11.

⁴ M. Limbeck ve svém komentáři k Markovu evangeliu uvádí, že vyprávění o Kristově poslední večeři zaznamenávají všechna čtyři evangelia a Pavel (srov. Mk 14, 22 – 25; Mt 26, 26 – 29; Lk 22, 15 – 20; J 13; 1. Kor 11, 23 – 25). Je líčeno pokaždé jinak, takže vlastně nevíme, jak tato poslední večeře probíhala. (srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 180.).

Prof. L. Tichý uvádí ve své přednášce, která byla v rámci přípravy na Diecézní eucharistický kongres, že pisatel evangelia sv. Jana sice nevypráví o ustanovení eucharistie během poslední večeře, ale v 6. kapitole, kde je řeč o chlebě, jsou formulace, které vykazují právě eucharistické konotace. (srov. *Eucharistie : mysterium fidei*. Svitavy : Trinitas, 2002, s. 36.).

Pak je zde názor H. Langkammera, ten ovšem neuvádí Janovo evangelium, je to názor, který není ojedinělý, a ve kterém uvádí myšlenku, že texty o ustanovení eucharistie podléhají třem hlavním tradicím:

1. Mk 14, 22 – 25: textu Mk podléhá Mt 26, 26 – 28, a zčásti taky Lk 22, 19 – 20.

2. 1. Kor 11, 23 – 26 a Lk 22, 19 – 20. Tyto dva paralelní texty svědčí o společném zdroji.

3. Lk 22, 15 – 18 (srov. Mk 14, 25): verze Lk nám ukazuje velikonoční hostinu bez eschatologických momentů.

vypovídají o ustanovení eucharistie, a to v synoptických evangeliích: Mt 26, 26 – 29; Mk 14, 22 – 25; Lk 22, 15 – 20 a pak v listě, který psal apoštol Pavel do Korintu: 1. Kor 11, 23 – 25. V Janově evangeliu nenajdeme text o ustanovení eucharistie při poslední večeři, tak jak jí zaznamenali pisatelé synoptických evangelií⁵, ale jen pouze jakýsi náznak během Kristovy řeči o chlebu a to v 6. kapitole (Jan 6, 22 – 59), která vlastně začíná Kristovým zázrakem, při kterém rozmnožil chleby pro zástupy lidí. Tento zázrak najdeme ve všech čtyřech evangeliích.⁶

Nejstarší text o ustanovení eucharistie je od apoštola Pavla. Pavel ho patrně napsal při své třetí misijní cestě, kolem r. 57 v Efezu ve svém dopise do Korintu. Tento text z 1. listu Korintským zní: „Já jsem přijal od Pána, co jsem vám také odevzdal: Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal jej a řekl: ‚Toto jest mé tělo, které se za vás vydává; to čiňte na mou památku.‘ Stejně vzal po večeři i kalich a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva, zpečetěná mou krví; to čiňte, kdykoli budete pít, na mou památku.‘“ (1. Kor 11, 23 – 25).

Během různých dob byla tato svátost pojmenovávána různými názvy: Pavel ji líčí jako večeři Páně (srov. 1 Kor 11, 19), ve Skutcích apoštolů to je lámání chleba (srov. Sk 2, 42.46), nebo dar, či také oběť Kristova, památka, nebo také mše svatá. Výraz eucharistie se v křesťanské tradici ustálil pro slavnost ustanovenou Kristem při poslední večeři. Je ale především zapotřebí mít na paměti, že slovo eucharistie nezahrnuje jen poděkování za dobro, kterého se všem přítomným na této slavnosti dostává, nýbrž to, co toto slovo vlastně ještě více obsahuje, chválu Božích zázraků. Kristus uděluje tomuto pokrmu neměnnou hodnotu své vykupitelské smrti. Tímto úkonem lásky proměňuje sebe a veškeré stvoření v jediné poslání člověka, kterým je úcta k Bohu, která je podstatou naší víry, tedy našeho náboženství. V osobě Krista obětované na kříži a v eucharistii se celé lidské pokolení spolu s celým nekonečným vesmírem navracejí k Bohu, jako ke svému Otci.⁷ A. Grün píše, že výraz „lámání chleba“, kterým eucharistii nazývá autor skutků apoštolů, „představuje vrcholný

(srov. LANGKAMMER, H. OFM., *Teologia eucharistii*, Opole : Wydawnictwo Św. Krzyża, 1997, s. 18.).

⁵ V evangeliu sv. Jana v 13. kapitole najdeme vyprávění o poslední večeři, ale k našemu údivu zjistíme, že o ustanovení eucharistie způsobem vyprávění, tedy popisování průběhu této hostiny, který vidíme v synoptických evangeliích, není v textu 13. kapitoly zmínka. Vlastně se dá z kontextu vyčíst, že už bylo po této večeři. (Srov. J 13, 1 – 30).

⁶ Srov. texty Mt 14, 13 – 33; Mk 6, 30 – 52; Lk 9, 10 – 17; J 6, 1 – 35.

⁷ Srov. *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981, pojem Eucharistie.

moment Ježíšovy lásky, s níž se obětoval na kříži. Je v něm zjevné, že Ježíš nežil sám pro sebe, ale že se vydal pro nás.“⁸

Měli bychom si připomenout fakt, který uvádí A. Grún, když hovoří o tom, „že jako křesťané neslavíme eucharistii jen jako památku poslední večeře Páně, ale jako připomínku všeho, co Bůh v Ježíši Kristu vykonal, jak skrze něj mluvil k lidem, uzdravoval nemocné, povzbuzoval sklíčené, hříšné volal k obrácení a všem hlásal radostnou zvěst.“⁹ Proto katolická církev vždycky slavení prožívala jako oběť. Reformace pojem oběti odmítla a slavení večeře chápala jen jako večeři. Oběť znamená, že něco pozemského je pozvednuto do Boží dimenze, něco co se Bohu odevzdává, protože mu to patří. Tedy můžeme říct, že „významem oběti je odevzdání se. Podřizujeme se lásce, s níž myslel na kříži na každého z nás. Můžeme tedy věřit v hodnotu života každého z nás.“¹⁰ Při slavení eucharistie odevzdáváme Bohu svůj život. Náš život, když jsme se odevzdali do Božích rukou, nenáleží už nám samým, ale náleží Bohu. Vstupujeme do prostoru svobody, ve kterém nemusíme nic vykazovat, také nic nemusíme podávat, tedy vůbec nejde v této dimenzi o naši výkonnost.¹¹

V Katechismu katolické církve se o eucharistii hovoří v trojím významu,

- „za díkyvdání a chválu Otci
- za obětní památku Krista a Jeho Těla
- za přítomnost Krista mocí jeho slova a jeho Ducha.“¹²

V dokumentu II. Vatikánského koncilu o posvátné liturgii se hovoří, že v této svátosti se odhaluje úmysl Boží lásky, který vede veškeré dějiny vykoupení člověka. Tak eucharistická liturgie nabádá ty, kteří berou víru vážně, aby byli jedno v lásce a při této hostině lásky jedli z jednoho chleba, kterým je Kristus. V této smlouvě mezi Bohem a jeho lidem, která se při slavení eucharistické oběti stále a do konce světa bude obnovovat, Bůh získává a zapaluje ty, kdo v něho věří pro lásku Kristovu. Obzvláště z této svátosti, která je zdrojem Lásky a milosti se uskutečňuje v Kristu posvěcení všech lidí a oslava Boha. A právě toto má být a skutečně je cílem, ke kterému se orientuje veškeré působení církve.¹³ T. Špidlík

⁸ GRŮN, A., *Eucharistie*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 36.

⁹ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 15.

¹⁰ Tamtéž, s. 32.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 31.

¹² KKC, § 1358.

¹³ Srov. SC, 10.

hovoří o tom, že tento eucharistický „pokrm neslouží mrtvým, ale pouze živým, proto nazývají teologové eucharistii „svátostí živých“.¹⁴

O filozofických spekulacích na téma eucharistie můžeme říci, že „filozofická spekulace o tom, jak se nám Ježíš může dát v chlebu a ve víně, nikam nevede. Podstatě eucharistické hostiny lze porozumět pouze na základě zkušenosti lidské lásky.“¹⁵ Dalo by se říct, že všechno stojí na jednom – na lásce. A spisovatel A. Grún to rozvíjí do dokonalosti tím, že říká: „jsme-li prostoupeni láskou, zakoušíme co je opravdový život, který naplňuje naše nejvnitřnější nitro. Věčný život, který nám byl darován v eucharistickém chlebě, je nová kvalita života, kterou můžeme zakoušet již nyní.“¹⁶ Prostě eucharistie je sama o sobě tajemství, které není možné odhalit, a přece nám Bůh dává svou milost, že do tohoto tajemství můžeme nahlédnout skrze víru.

Úctu k eucharistii projevují věřící především o svátku Těla a Krve Páně v eucharistickém procesí, při kterém je Eucharistie nesena v průvodu, a lidé, jí za zpěvu provází. Dalo by se říct, že takovéto průvody přispívají k tomu, že církve veřejně vydává svědectví víry a úcty k této svátosti. V každé farnosti se konají výstavy Nejsvětější Svátosti, je to kult, který ukazuje Krista, který je tu pro nás, tedy jde o to, abychom rozpoznali úžasnou a lidským rozumem nepochopitelnou přítomnost Krista. Existují dokonce i eucharistické kongresy, které jsou jedním z novějších projevů eucharistického uctívání mimo mši svatou. Mohou se konat jak na diecézní úrovni, nebo také národní nebo mezinárodní rovině. Tato myšlenka eucharistických kongresů má svůj původ ve Francii. Počátky těchto kongresů jsou spojeny s osobou Emilie Tamisiérové (1834–1910), ženy, která později oblékla řeholní šat.¹⁷ Jiným způsobem je možné i soukromé uctívání této svátosti, které se ovšem má konat mimo mši svatou. Proměněný chléb v Tělo Páně, tedy Eucharistie je uchovávána ve Svatostánku a toto místo je vsutku důstojné, jelikož zde přebývá Kristus skrytý uvnitř. Je třeba ještě podotknout, že „hlavním a původním účelem uchovávání Nejsvětější svátosti mimo mši je

¹⁴ ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*, Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2005, s. 37.

¹⁵ GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 19.

¹⁶ Tamtéž, s. 24.

¹⁷ Srov. JONOVÁ, J., *Nástin dějin eucharistických kongresů*. [online], <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2009-1/Nastin-dejin-mezinarodnich-eucharisticky-kongresu.html>>.

udělování viatika. Druhotným účelem je podávání přijímání mimo mši a klanění se našemu Pánu Ježíši Kristu, přítomnému ve svátosti“.¹⁸

Papež Pius X. dekretem "*Sacra Tridentina synodus*" z r. 1905 podpořil častější přijímání dospělých a dalším dekretem „*Quam singulari*“ z r. 1910 umožnil dětem přistupovat k přijímání. Dítě tedy může přistoupit k prvnímu přijímání, jakmile začíná nabývat rozlišování mezi dobrem a zlem. Eucharistii se zabývá i dokument Kongregace ritu „*Eucharistikum mysterium*“ z r. 1967. O Eucharistii je napsáno několik papežských encyklik, např.: z r. 1902 „*Mirae caritatis*“ papeže Lva XIII., pro nás známější je encyklika Pavla VI. z r. 1965, která nese název „*Mysterium fidei*“, a konečně encyklika „*Ecclesia de Eucharistia*“ Jana Pavla II z r. 2003. Mimo encykliky existují ještě apoštolské listy na téma eucharistie, např. „*Dominicae coenae*“, hovořící o stejném tématu od téhož papeže Jana Pavla II. z r. 1980, nebo existují i posynodální papežské exhortace na stejné téma, např. z r. 2007 „*Sacramentum caritatis*“ nynějšího papeže Benedikta XVI. Dá se říct, že se některá encyklika, exhortace nebo list může dotýkat tajemství eucharistie, i když není psán přímo na toto téma. Eucharistie je vrcholem všech tajemství a úcty církve.

1. 2. Předobrazy Eucharistie

Každá událost musí mít nějaký svůj předobraz, a jestliže je Nový zákon naplněním Starého zákona, předpokládá se, že i eucharistie, jakožto novozákonní obraz má nějaké předobrazy ve Starém zákoně. Symbolika těchto předobrazů není daleko od skutečnosti obrazů – „chléb“, „víno“, „beránek“, „mana“. Jedním obrazem je oběť kněze Melchisedeche, který obětoval *chléb a víno* (srov. J 14, 18; Ž 110, 4; Žd 7, 1). Dalším předobrazem je *mana* na poušti, kterou dal Hospodin Izraelitům, na tento předobraz ukazuje taky sám Kristus (srov. Ex 16, 4n; J 6, 31). Jiným předobrazem by mola být Abrahámová oběť Izáka (srov. Gn 22). Zde najdeme, že Abrahám ve skutečnosti neobětuje svého syna, ale beránka. Dalším předobrazem je tedy *beránek*, kterého izraelité jedli, když vycházeli z egyptského otroctví (srov. Ex 12 – 13).

V knize proroka Malachiáše nalezneme odkaz na trvalou a čistou oběť (srov. Mal 1,1 - 11). Na samotného Krista se však ve Starém zákoně vztahují nejen výše uvedené předobrazy,

¹⁸ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 7 – 8.

ale i další, např. beránek vedený na porážku (srov. Jr 11, 19), služebník Hospodinův (srov. Iz 53). Bez těchto obrazů bychom nemohli porozumět novozákonní eucharistii v souvislosti s umučením Krista, jehož oběť se bez přestání obnovuje.

Mezi všemi předobrazy, které jsem tu uvedla, bych se chtěla pozastavit u předobrazu beránka, kterého Židé jedli při svém vyjití ze svého egyptského otroctví. Je to slavnost, kterou nazývali „hod beránka“, neboli „paschu“. Tento svátek Izraelité slavili jako vzpomínku vyjití z egyptského domu otroctví do zaslíbené země. Tento obraz eucharistie se ukazuje, že je víc než „předobrazem“, je nachystáním, či vytvořením předpokladu ke skutečné události Poslední večeře, vždyť tím velikonočním beránkem je sám Kristus. Dalo by se tedy říct, že eucharistie získala své jméno a charakter hostiny, chceme-li velikonoční hostiny, právě od této události. Kristus je titulován mimo jiné jako „Boží Beránek“.¹⁹ Cantalamessa píše k tomuto tématu, že „už v noci, kdy vyšel Izrael z Egypta, měl Bůh na mysli eucharistii, myslel na to, že nám dá pravého Beránka: *Když uvidím krev, pomenu vás, praví Hospodin*. To znamená, „dám vám přejít“, „ušetřím vás a zachráním.“²⁰ Eucharistie nás vysvobozuje z hříchu, tak jako Izraelity z otroctví. A jako mana, chléb z nebe, zachovávala při životě izraelský lid na poušti, tak eucharistie má být pro nás zdrojem života. Života věčného, ne toho co žijeme na zemi. Můžeme tedy říct, že Pascha jako Poslední večeře je památkou a zároveň očekáváním vzkříšení. Zde mi přijde vhodné uvést verš z Janova evangelia, kdy Kristus o sobě říká: „Já jsem chléb života; kdo přichází ke mně, nikdy nebude hladovět, a kdo věří ve mne, nebude nikdy žíznit. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.“ (J 6, 35. 54)

Dalo by se říct, že předobrazy eucharistie jsou symboly zcela lidských potřeb: jídla a pití, čili hostiny. Tedy se předpokládá, že člověk stoluje většinou ve společenství své rodiny. A to je veliký dar od Boha. Jestliže člověk něco dostává tak vzdává Pánu díky, což je díkůvzdání, a jako vyjádření vděčnosti Bohu tyto dary dává v oběť. Hostiny se pořádají u nějaké významné příležitosti. V souvislosti s předobrazem eucharistie by se dalo říct, že to je památka na Boží záchranu života ať už z egyptského otroctví, či jiného zachování života. Zde bychom mohli uvést jen tak na okraj, že hostina by se dala pořádat na památku nějaké smlouvy, smlouvy mezi Bohem a Izraelem. A docházíme ke středu, který už není

¹⁹ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 7.

²⁰ Tamtéž, s. 7.

předobrazem, ale skutečností, dávající nový význam těmto předobrazům, Tělu a Krvi Krista, tajemství naší víry a zároveň tajemství Boží lásky k nám.²¹ Je nutné se aspoň zmínit o tom, co píše A. Grún, a tedy, že „obřady při slavení eucharistie vycházejí z pradávných vzorů. Je v nich vyjádřena touha lidí po proměně, posvěcení a uzdravení života.“²²

1. 3. Eucharistie jako událost

Pro nás lidi žijící v dnešním světě a dnešní době eucharistie není přítomná jen v předobrazech Starého zákona, ale jako skutečnost. Důvodem je to, že Kristův rozkaz nemůže být vymezen jen na okamžik, když mluvil svá slova nad chlebem a vínem a také ho nemůžeme omezit ani na samotné díkůvzdání se slovy proměňování. Když Kristus svým učedníkům přikazuje, aby "to" dělali, myslí tím celé eucharistické dění, které nám zanechal.²³ Eucharistie má obsah, který původně měli židovské velikonoce, a ten není ani zapomenut nebo zrušen, ale naproti tomu je překryt mnohem důležitější náplní, kterou jí dal Kristus, a ta tu předchází náplň Velikonoc převyšuje a dává jí pravdivost. Můžeme ve slovech apoštola Pavla, která psal do Korintu, vidět tuto novost: náš velikonoční beránek, Kristus, je už obětován! (srov. 1 Kor 5, 7).²⁴ Kristus je jediný kdo přichází od Otce z nebe, v něm je zjevná Boží vůle se obětovat. Tak je nepochybné, „že Kristův život, jeho „tělo a krev“ jsou již v důsledku vtělení eucharistické, jsou zosobněným darem Božím světu a realizace tohoto daru ve večeřadle, v umučení a zmrtychvstání není ničím jiným, než aktualizací tohoto již od začátku tak míněného a započatého daru.“²⁵ Cantalamessa nám zde podává myšlenku, že „celé dějiny spásy jsou v eucharistii a eucharistie je v nich celých přítomná.“²⁶ A uvádí pěkné přirovnání, že jako v kapce rosy se zrcadlí celé nebe, tak se v eucharistii odráží celé dějiny spásy.²⁷

²¹ Srov. *Eucharistie : mysterium fidei*, Svitavy : Trinitas, 2002, s. 25.

²² GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 38.

²³ Srov. CABAN, P., *Slova o ustanovení eucharistie*. [online], <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Slova-o-ustanoveni-eucharistie.html>>.

²⁴ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 9.

²⁵ MIKULÁŠEK, F., *NZ, Kristologie*. Praha : Řád, 1994, s. 170.

²⁶ CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 6.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 6.

Pisatel evangelia sv. Jana na rozdíl od synoptiků, kteří vlastně popisují jen událost poslední večeře apoštolů s Kristem, která se stala základem eucharistie, pozoruje raději obětování, tedy smrt Krista na kříži. Podle něho jsou křesťanské Velikonoce, jakožto eucharistie ustanoveny na kříži, v okamžiku, kdy je Kristus, pravý Boží Beránek, obětován. Autor evangelia v 13. kapitole zdůrazňuje to, že se blížili židovské velikonoce, ale také zdůrazňuje Kristovu hodinu, hodinu jeho „oslavení“, to znamená smrti na kříži (srov. J 13, 1). U synoptiků má velkou závažnost příprava poslední večeře, kterou bude slavit, než zemře. Kde je světnice, v níž bych jedl se svými učedníky velikonočního beránka? (Lk 22, 11). Dalo by se říci, že večeře u synoptiků předjímá událost Kristova obětování, jako úkon, který je znamením proroků, kteří někdy předjímají předpovídanou událost.²⁸ Tedy z tohoto pohledu je toto Kristovo gesto, které učinil při poslední večeři, „rozlámaním chleba a ustanovení eucharistie, nejvyšším symbolickým a prorockým úkonem v dějinách spásy“.²⁹ Dá se říct, že Kristus svým ustanovením eucharistie, ohlašuje prorockým způsobem to, co se zanedlouho stane, a svátostným způsobem předpovídá vlastní smrt a vzkříšení. Tímto činem Krista se dotýká budoucnost přítomnosti. Jde tedy o jednu a tutéž skutečnost, o které vypovídají synoptikové, jako o události předpojaté symbolicky, a svátostné eucharistii, a v Janově evangeliu se plně a trvale zjevuje na kříži.³⁰

Kristova smrt a jeho zmrtvýchvstání je tou událostí, která zakládá, nebo eventuálně ustanovuje eucharistii, tedy skutečností, že Kristus dává život, aby si ho zase vzal (srov. J 10, 18). Pravdou je toto tvrzení, že eucharistie se zrodila z lásky k nám, a vše, celé konání Krista, se vysvětluje pohnutkou: jeho láskou k nám. V Písmu nejlépe vyjadřuje popis původu a podstaty eucharistie sv. Pavel: „... Kristus miloval nás a sám sebe dal za nás jako dar a oběť, jež vůně je Bohu milá.“ (Ef 5, 2) Tento popis ukazuje eucharistii jako dar a dílo Nejsvětější Trojice, tedy nejenom Kristus, ale i Otec a Duch svatý jsou účastni na ustanovení eucharistie. Kristus se obětuje Otci v Duchu svatém (srov. Žd 9, 14). Vskutku na Kristově kříži bylo vykonáno, to, co již nelze vykonat znovu, a ani nic většího pomyslet, že by někdo udělal čin větší než je Kristovo vykoupení. Zlo bylo v tomto okamžiku přemoženo a pro všechny bylo zjednáno vykoupení, a Nejsvětější Trojici je vzdávána veškerá sláva.³¹ Zde mi

²⁸ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 10.

²⁹ Tamtéž, s. 10.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 11.

³¹ Srov. tamtéž, s. 13.

přichází na mysl verše ze Zjevení Janova, jak veliký zástup volal: „... velikým hlasem: ‚Díky Spasiteli, Bohu našemu, sedícímu na trůnu, a Beránkovi.‘ ... klaněli se Bohu a volali: ‚Amen! Dobrořečení i sláva a moudrost, díky a čest i moc a síla Bohu našemu na věky věků. Amen!‘“ (Zj 7, 10. 12)

1. 4. Eucharistie jako svátost

Jak víme, Kristus ustanovil svátost eucharistie při poslední večeři těmito slovy: „To čiňte na mou památku“ (Lk 22, 19b). Po celou dobu, tedy od založení církve Kristem, je tato svátost přítomná ve znamení chleba a vína. Je celkem důležité, abychom porozuměli jaký je rozdíl mezi událostí a svátostí, tedy rozdíl mezi dějinami a liturgií. Tento rozdíl však není příčinou toho, aby si tyto skutečnosti odporovali, nýbrž je tomu spíše naopak, totiž že historie odhaluje to, co se stalo a jak se to stalo, a liturgie vlastně působí to, že minulost není zapomenuta. „V dějinách tedy byla jen jedna jediná eucharistie, ta, kterou uskutečnil Ježíš svým životem a svou smrtí. Kdežto podle liturgie, je to díky svátostí ustanovené Ježíšem při poslední večeři, je tolik eucharistií, kolik se jich slaví a kolik se jich bude slavit až do konce časů. Událost se uskutečnila jen jednou (*samel*), svátost se uskutečňuje ‚pokaždé‘ (*quotiescumque*).“³² V liturgickém roce si toto ustanovení připomínáme na Zelený čtvrtek a obzvláště slavnostně na svátek Těla a Krve Páně, kdy bývá konáno i eucharistické procesí.

Ve slovech listu Židům, kde čteme o Kristu: „Vždyť on přinesl sebe sama jako neposkvřenou oběť Bohu mocí Ducha, který nepomíjí.“ (Žd 9, 14b), můžeme vidět, že vlastně tato událost je „duchovní“, kterou chápeme tak, že k ní došlo v Duchu svatém. A jak víme Duch svatý je láska vycházející jak z Otce, tak i ze Syna. Tak ten způsobil to, že v hloubi Kristovy lidské duše vzklíčila touha spojená s vůlí obětovat se Otci za nás, přiměla ho taky k tomu, že objal z lásky k nám kříž. Na kříži Kristova oběť skončila ve chvíli, kdy zemřel, když sklonil hlavu a vydechl naposled (srov. J 19, 30). Jako celý Kristův život, je i jeho oběť uzavřená i neuzavřená, je momentální, která trvá pro tuto chvíli, podle dějin, i trvalá, tedy nepřetržitá podle Ducha. Eucharistie je umožněná Kristovým Duchem, který s námi prodlévá v církvi na základě Kristova příslibu, že požádá Otce, aby nám dal Přímluvce, který bude s námi navěky (srov. J 14, 16). Z tohoto pramení důležitost *epiklése*

³² CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 14.

(vzývání Ducha v momentu proměňování darů při mši svaté).³³ „Proměňování při eucharistické slavnosti ale nemůžeme omezit jen na chléb a víno. V těchto darech přinášíme Bohu celé stvoření. Vyjadřujeme skutečnost, že celý svět je prostoupen Kristem a že se s ním v tomto světě setkáváme. V chlebě pokládáme na oltář naši každodennost. V kalichu přinášíme veškerý žal a radost celého světa.“³⁴

K tomu, abychom mohli slavit eucharistii, ve které se proměňuje chléb a víno v Tělo a Krev Krista, je nutné aby byli vysvěcení kněží. Právě k proměňování darů je zapotřebí nástupců apoštolů a těmi jsou biskupové, kteří udělují dar kněžství. A učení katolické církve považuje kněžské svěcení za nezbytný předpoklad pro slavení eucharistie. Kněz je zástupcem Krista, ale i zástupcem lidí.³⁵ „V církevní službě svátostného kněžství je sám Kristus přítomen ve své církvi jako hlava svého těla, pastýř svého stáde, velekněz výkupné oběti, učitel pravdy. To vyjadřuje církev, když říká, že silou svátosti kněžství kněz jedná ‚in persona Christi capitis‘ — v osobě Krista — Hlavy: ‚Je to týž kněz Ježíš Kristus, kterého služebník skutečně zastupuje. Služebník pak je v síle kněžského svěcení, které přijal, připodobněn veleknězi, má moc působit silou samého Krista, kterého zastupuje (‘*virtute ac persona ipsius Christi*’).‘ „Kristus je pramenem každého kněžství: vždyť kněz Starého zákona byl jeho předobrazem, zatímco kněz Nového zákona jedná v osobě Krista.“³⁶ Kněz, který vysluhuje eucharistickou oběť „nemá jen úkol zastupovat Krista — hlavu církve před shromážděním věřících; kněz také jedná jménem celé církve, když přednáší Bohu modlitbu církve a především když přináší eucharistickou oběť.“³⁷ A „protože se ve svatém přijímání dotýkáme jeho ran, smíme doufat v uzdravení našich vlastních. Ježíšova minulost se tak stává pro nás přítomností.“³⁸ Tak se může dodat, že „slavení eucharistie není jenom památkou, ale i skutkem. Přicházíme poranění a ušpinění. Nemusíme svá zranění skrývat. Můžeme je odevzdat Kristu.“³⁹ Nabízí se otázka: zda by se eucharistie měla slavit každý den, jestliže jde o slavnost? Můžeme říci: Ano. Protože tím vyjadřujeme, že nejsme opuštěni ani v obyčejných dnech. A že každý den můžeme Bohu nabídnout k proměnění to, co nás právě

³³ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 15 – 16.

³⁴ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 28.

³⁵ Srov. LG, 10.

³⁶ KKC, § 1548.

³⁷ KKC, § 1552.

³⁸ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 27.

³⁹ Tamtéž, s. 26.

zaměstnává, co nás utiskuje, nebo co nás ochromuje, co v životě překáží.⁴⁰ Vždyť kdo by chtěl být opuštěn a kdo by nechtěl být proměněn k obrazu Krista? „Tím, že při slavení eucharistie vzájemně sdílíme své životy, vytváříme prostor pro společenství, rodí se soudržnost, lidské teplo a zájem o druhé.“⁴¹

Eucharistické slavení církve v sobě propojuje posloupnost pohledů: vzpomínku na vysvobození Izraelitů z Egypta, pokračování Kristovy přítomnosti ve způsobách proměněného chleba a vína, svátostné zpřítomnění Kristovy spásitelné oběti na kříži a jeho smrti, předpověď nebeské hostiny, představení Krista jako příkladu toho, kdo miluje službu druhým, a předjímání nebeské hostiny.⁴² Věřoučná a teologická tvrzení zcela jistě nemohou být vyvozena z našeho souhrnu nějakých znalostí, které o eucharistii máme, ale měly by být uspokojeny zkušeností, což by znamenalo, že tento prožitek, by měl být schopen vyjádřit zkušenost a oslovit hledajícího člověka. Víra směřuje i k nacházení antropologického smyslu lidství.⁴³

⁴⁰ Srov. GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 30.

⁴¹ Tamtéž, s. 37.

⁴² Srov. DONAHUE, J. R., HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 402.

⁴³ Srov. SCHILLEBEECKX, E., *To číňte na mou památku*. Praha : Vyšehrad, 1998, s. 123.

2. Pojem Evangelia

2. 1. Pojem evangelia obecně

Termín *evangelium* je odvozen z řeckého *euangelion*, což mohlo znamenat nějaké dobré poselství, nebo taky radostná zvěst. V biblickém jazyce Starého Zákona tímto slovem označujeme ohlášení vítězství, a proroci jím označovali dovršení Božích příslibů Mesiáše. Kristus používá tohoto slova ve smyslu, že se proroctví uskutečňují na něm. Teprve později se tento termín stal odborným výrazem označujícím čtveřici novozákonních spisů.⁴⁴ Tyto čtyři knihy Nového zákona o životě a učení Ježíše Krista byly nazvány jako evangelia podle Matouše, Marka, Lukáše a Jana. Otázkou zůstává, jestli tato evangelia skutečně napsali oni, nebo jsou jim připsána autorství, jak to bylo v jejich době běžné. V popředí evangelíí stojí Kristovo veřejné působení, které začalo, jak se můžeme dočíst, v Galilei a skončilo v Jeruzalémě. Evangelia podle Matouše a Lukáše uvádějí i Kristovo dětství. Evangelium podle Marka, které zvláště silně zdůrazňuje Ježíšovo utrpení, se považuje za nejstarší; vzniklo kolem r. 70 po Kr. Matoušovo a Lukášovo evangelium, která podle odborníků vznikla kolem let 80 – 90 po Kr., se opírají o evangelium Marka. Je ale možné, že se neopírají o toto evangelium, ale může jít o nedochovanou, ale zjevně předpokládanou sbírku ať už písemně zachycených, či ústně tradovaných Kristových slov, tedy jeho moudrých a mocných slov, takzvaných logií, která byla v tehdejší jazyce židů, tedy v aramejštině. Jako poslední podle výzkumů vzniklo evangelium sv. Jana, a to kolem r. 100 po Kr. Janovo evangelium má naprosto individuální pojetí - na rozdíl od synoptiků prohlašuje Ježíše jednoznačně a otevřeně za Božího jednorozeného Syna, Slovo (*Logos*) charakterizuje se osobitým způsobem vyjadřování a přesnými teologickými formulacemi.⁴⁵

Kromě kanonických evangelíí existují ještě tradována apokryfní evangelia. Tento termín se u pohanů používá k označení jakékoli knihy, která obsahuje učení, které mělo být utajováno před nezasvěcenými osobami. Souběžně s vymežováním kánonu biblických knih se tímto výrazem pojmenovávaly spisy, které do kánonu nepatřily, ale měly u lidí posvátnou úctu, která se rovnala vážnosti kanonických knih. Rozdělují se jako knihy kanonické:

⁴⁴ Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*, pojem Evangelium.

⁴⁵ Srov. *Bible* : úvody k jednotlivým evangelíím, s. 11; s. 41; s. 59; s. 90.

na evangelia (např. evangelium Židů, evangelium Petrovo, či evangelium Dvanácti apoštolů), skutky, listy a apokalyptickou literaturu.⁴⁶ Od 2. stol. byly tyto spisy s touto tematikou a stále se setkáváme s pokusy zkoordinovat je do jedné kompozice. Jedním z těchto pokusů je např. Taciánův Diatessaron, ve kterém použil i apokryfních prvků.⁴⁷

2. 2. Evangelium podle Jana

Janovo evangelium má ve srovnání s ostatními evangelií (tedy synoptickými) velmi osobitý ráz, který je rozpoznatelný na první pohled. Kristus v tomto evangeliu častěji putuje mezi Galileou a Jeruzalémem. Soustředění na hlavní město Jeruzalém má podle všeho tyto teologické důvody: 1. Kristus se dává poznat na veřejnosti, kde jsou přítomny i teologické authority. Autor textu se v něm zmiňuje o třech velikonočních svátcích (srov. J 2, 13; 6, 4; a 11, 55), z toho můžeme usuzovat, že Kristovo působení trvalo alespoň dva roky. 2. Text Janova evangelia se neodlišuje od ostatních jen stavbou, ale do značné míry také obsahem. 3. Má nezaměnitelnou teologickou charakteristiku. Je to zejména patrné v jeho christologii. Toto evangelium se představuje jako čistě christologické. Kristus je Bohem poslaný a Boha také zjevuje. Kristus v Janově evangeliu mluví stále o sobě samém, i když to neustále zahrnuje i Kristův vztah k Otci. Vedle christologických výpovědí má obrovskou důležitost téma víry. Pisatel evangelia, nepoužívá slovo „víra“, ale sloveso „věřit“, čemu nasvědčuje fakt, že víru chápe jako vitální a pružný vývoj.⁴⁸

Autor evangelia se zajímá nápadným způsobem o člověka, o jeho štěstí, o spásu člověka, či o jeho definitivní naplnění bytí člověka. Janovo evangelium chce také ukázat a poskytnout odpovědi na nejzazší, o všem rozhodující otázku, kterou si pokládá každý člověk, a to: *Jak a kde může člověk dosáhnout pravého života?* Na tuto naléhavou otázku nejen z pisatelova období Janovo evangelium odpovídá: *skrze Ducha! Životodárný Duch, „Duch pravdy“, nebo též „Přímluvce“, „Utěšitel“* podněcuje k víře, která je nepostradatelnou podmínkou živého vztahu ke zmrtevýchvstalému Pánu (srov. J 3, 3 – 5; 6, 47. 63).⁴⁹

⁴⁶ Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. Pojem Apokryf.

⁴⁷ Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 s. 4.

⁴⁸ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 10 – 11.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 12.

Pro toto evangelium jsou charakteristické dlouhé Kristovy řeči a dialogy, kterými uvádí člověka do života z víry se vším, co k tomu patří. Zvláštní formu představují teologicky důležité „obrazy“ (např. „dobrý pastýř“ v 10. kapitole, „vinný kmen“ v 15. kapitole). Jak je vidět, Janovo myšlení krouží jakoby ve spirále okolo několika, pro spásu rozhodujících pojmů, kterými jsou život, pokoj, světlo, radost, pravda, slovo, věřit, poznat, milovat. Tyto pojmy jsou tak úzce spřízněné, že je téměř možné je zaměňovat.⁵⁰

Janovo evangelium přitahovalo člověka nejen v době sepsání, ale po celá staletí, především svou duchovností, která přetrvává v nezmenšeném rozsahu až do dnešní doby. Příčinou je soustředění se na podstatné, má tedy prohloubený pohled na Krista, zaznamenané obrazy, které navazují na existenciální lidské zkušenosti, a v neposlední řadě také jeho meditativní charakter. V tomto evangeliu dostává slovo „vysoká teologie“, výsledek dlouhého procesu teologické kontemplace.⁵¹

2. 3. Evangelia synoptiků

Synopse je jeden ze způsobů studia Bible, respektive se vztahuje ke studiu evangelií. První tři evangelia také bývají označována synoptická, protože se v mnoha směrech shodují ve výstavbě i obsahu. Tedy se dá říci, že u těchto evangelií to znamená, že tyto texty jsou si podobné svou stavbou i obsahem. Některé části těchto evangelií obsahují dokonce i téměř doslovné formulace vět. Z tohoto důvodu je tedy možné texty položit vedle sebe a navzájem je porovnávat.⁵² Ve zpracování samém je v těchto evangeliích mnoho shod často i slovních, nicméně si každý z pisatelů uchovává svůj osobitý styl. Jejich vzájemnou shodu i zvláštnosti máme možnost dobře pozorovat, jestliže dáme vedle sebe textové části, které vypovídají o stejné události. Porovnáváním těchto textů pak vidíme hodně věcí, které by nám jinak nedošly.⁵³ Existují hypotézy, proč jsou tato tři evangelia podobná obsahem i strukturou. Např. hypotéza dvou pramenů u evangelia Lukáše a Matouše, jejich pisatelé používali

⁵⁰ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*, s. 13.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 18 – 20.

⁵² Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 [online], [citováno 5. 09. 2011], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>, s. 16.

⁵³ Srov. Vznik pravých evangelií. [online]. [citováno 5. 09. 2011]. <http://java.chytrak.cz/farnostPP.cz/about/Kazani/Ucici%20se%20cirkev/C1/vznik_evangeliu.html>.

Markovo evangelium, pramen Q a nějaký vlastní speciální materiál. Někteří badatelé se domnívají, že autor Markova evangelia používal evangelium Lukáše a Matouše nezávisle na sobě, z nichž pak sjednocením obou vytvořil text vlastního evangelia, tj. Markova evangelia.⁵⁴

Matoušovo evangelium v Bibli nalézáme jako první, jeho působení na teologii a bohoslužebný život byl výrazně větší než vliv Markova či Lukášova, přestože toto evangelium není nejstarší. Jeho středem jsou především základní myšlenky židovské teologie. Dalo by se říct, že pro pisatele evangelia došly dějiny vyvoleného národa, tj. Izraele ke svému cíli v Ježíši. Tento Ježíš, který je narozený z Marie a nazývaný Kristus, avšak především je Boží Syn – *Immanuel* (srov. Mt. 1, 20 – 23; 27, 54). Autor svým sepsáním evangelia ukazuje na to, že s Kristem se otevřela nová životní cesta nejprve pro Bohem vyvolený národ a později pro všechny národy ve společenství s Kristem, plnit vůli Boží a takto uvádět Kristovo poselství: „Nebeské království je zde!“ (srov. Mt. 4, 17). Zcela jasně ukazuje, že nejde ani tak o nějakou gnózi, ani o přiznání se ke Kristu, spíše autorovi jde o správné jednání. Odvolává se tedy méně na víru, avšak mnohem více na myšlení, to může znamenat, že předpokládá porozumění tomu, co napsal.⁵⁵

Dalším, v pořadí druhým evangeliem v Písmu sv. je Markovo, které je ovšem podle badatelů starší než evangelium Matouše, a mělo by být před ním. Pisatel tohoto spisu se snažil vyjádřit zcela zřetelný *teologický* pohled na evangelium o Kristu, uchýlil se k obrazům a idejím, představám i nadějím, které měl on sám vžité, a byly mu dostatečně a důvěrně známé z Písma. Toto evangelium především vypráví o činech Krista, a poněkud méně nám předává jeho slova. Když autor cituje něco ze Starého zákona, opírá se o textovou předlohu řeckého překladu. Pisatel textu tohoto evangelia rozvíjí vlastní stylistický prostředek – tzv. „*mesiášské tajemství*“. A vypovídá-li o Kristu, pak mluví o něm jako o milovaném Synu Božím (srov. Mk. 1, 11), skrze kterého přišlo do tohoto světa Boží království (srov. Mk. 1, 14n). Nebylo bezpodmínečně nutné, aby ti kteří budou evangelium číst znali tradici

⁵⁴ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 16.

⁵⁵ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8 – 15.

i předchozí texty, která evangelia při psaní měl k dispozici, aby bylo zřejmé, o co mu v jeho spise šlo.⁵⁶

V pořadí třetí je Lukášovo evangelium, které je ze všech synoptických evangelií nejdelší, a které je napsáno, jak píše P. G. Miller, z víry a pro víru v Krista, mající základ v křesťanském Krédu, tradici, kterou měl pisatel Lukášova evangelia už zformovanou v Markově evangeliu. Autor si vzal za úkol, že chce vyprávět o Kristu a do textu připojit dosud nerozšířený materiál a obsah lépe a nově seřadit. Měl k tomu k dispozici Markovo evangelium, *pramen Q* a vlastní látku. Autor tohoto evangelia měl teologické a eklesiologické záměry, píše v době, která měla nové požadavky spojené s účelem misijní a pastorační orientace tehdejší církve, a která také vyžadovala kritické prozkoumání tradice o Kristu. Pisatel se snaží ukázat naléhavou obsahovou a osobní spojitost, a návaznost mezi Kristem a jeho církví. Především mělo dílo umožnit církevním obcím, ohrožovaným gnostiky a falešnými proroky, odvolávat se na dílo jako na autentickou a na tradici stavěnou nauku o Kristu. Ve své christologii líčí Krista, jako zachránce chudých, zbědovaných, nemocných, vyvržených a hříšníků (srov. Lk. 19, 10; 1, 53; 4, 18; 6, 20n; 14, 12).⁵⁷

⁵⁶ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 11 – 17.

⁵⁷ Srov. MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 11 – 19 .

3. Eucharistie v Janově evangeliu

V Janově evangeliu není zaznamenáno ustanovení Eucharistie při poslední večeři Krista s jeho učedníky, jako je tomu u synoptických evangelií. Ani zde nenajdeme to, že by autor Janova evangelia psal o poslední večeři Krista se svými učedníky. Biblický text z evangelia podle Jana, představující náznak ustanovení Eucharistie se nachází ve verších 52 – 58. „Židé se mezi sebou přeli: ‚Jak nám ten člověk může dát k jídlu své tělo?‘ Ježíš jim řekl: ‚Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den. Neboť mé tělo je pravý pokrm a má krev pravý nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já mám život z Otce, tak i ten, kdo mne jí, bude mít život ze mne. To je ten chléb, který sestoupil z nebe – ne jako jedli vaši otcové, a zemřeli. Kdo jí tento chléb, živ bude navěky“ (J 6, 52 – 58)

V tomto textu je symbolika chleba jako chleba eucharistického, když Kristus říká o sobě: „Já jsem chléb života.“ (J 6, 48). Pak také symbolika krve, která se za nás prolévá, tehdy, když Kristus řekl: „...má krev je pravý nápoj.“ (J 6, 56). O chlebu, který denně konzumujeme, se dá říci toto, že čím je starší, tím více se z něho dá nakrájet. Nebo se také dá říct, ale to by se vztahovalo k tomu, z čeho se chléb dělá, že „v tom, co nazýváme ‚chleb‘, je obsaženo tajemství utrpení. Předpokladem chleba je, že semeno – pšeničné zrnko – bylo vloženo do země ‚zemřelo‘, a že z toho zániku vyrostl nový klas. Pozemský chléb se může stát nositelem Kristovy přítomnosti, protože v sobě sám nese tajemství utrpení, sjednocuje v sobě smrt a zmrtvýchvstání.“⁵⁸

Dává jíst své tělo. To by byl důvod sporu mezi Kristem a Židy. Ty, jak se zdá, to podráždilo, protože si mezi sebou kladli otázku: „Jak nám ten člověk může dát k jídlu své tělo?“ (J 6, 52). Kristus, který je skutečně pravým chlebem z nebe, zde v této situaci vidí „příležitost k tomu, aby uzavřel svou řeč o zdokonalení Mojžíšova daru z nebe skrze vlastní sebevydání“.⁵⁹ Tato jejich otázka, tedy jak on může dát své tělo za pokrm, v sobě odráží neporozumění, a je vidět, že myslí na fyzické tělo. Dá se říct, že ani učedníci to, co a jak myslel Kristus, zpočátku nechápali a byli také těmi slovy ohromeni, a proto se po této řeči

⁵⁸ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, s. 190.

⁵⁹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 243.

i jich Kristus ptal: „I vy chcete odejít?“. Po této otázce následovalo Petrovo vyznání (srov. J 6, 67 – 69).

Řeč o chlebě života od 25. do 59. verše představuje Ježíše jako pravý chléb z nebe, který nahrazuje dřívější chléb z nebe, totiž manu, kterou dal Bůh Izraelitům na poušti, když putovali z otroctví do Zaslíbené země.⁶⁰ Chléb, který měli na poušti – mana, „i když přicházela z nebe – byla potravou pozemskou, ba náhražkou, a její přísun nutně skončil, když se z pouště dospělo do obydlených krajin“.⁶¹ Srovnání many z pouště a Krista jakožto pravého chleba z nebe. Kristus jim prostě připomíná zkušenost Izraelitů. Ale tady vskutku jde i docela jiný chléb – „chléb, který sestupuje z nebe osobě Ježíše, slibuje život věčný – pro ty, kteří jí tento chléb, nebude smrt (J 6, 50).“⁶² Kristus dává neočekávaný příslib: „A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa“ (J 6, 51c). Kristus se stává chlebem a ve 53. verši pak připojuje řeč o své krvi, kterou dává a kterou máme pít. Tady se zdá, že vidíme zcela průzračný náznak Kristova vydání se smrti, i když ta nad ním nemá svou moc, a tajemství kříže. Tady opravdu můžeme vidět nejen zjevný odkaz na eucharistii, ale i na Kristovu oběť. Tato oběť eucharistii zakládá. Oběť Krista, který pro nás a pro celý svět prolévá krev a tak, jako kdyby ze sebe vystupoval, vylévá svou krev a dává se nám.⁶³ Kristus, pravý chléb, „který sestoupil z nebe, podává zprávu o Bohu v bezvýhradném darování sebe sama za život světa.“⁶⁴ V Kristu „nám Bůh skutečně daruje manu, na kterou lidstvo čeká, pravý „chléb z nebe“ – ten, skrze nějž můžeme v hloubi žít jako lidé.“⁶⁵ Kristus se tady obrací na zástup lidí a říká: „Pravý chléb z nebe vám dává můj Otec; nebo chléb boží je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu.“ (J 6, 32 – 33). V tomto darování dochází až k tomu, že se Kristus celou svou bytostí ztotožňuje s chlebem. „Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe; kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa.“ (J 6, 51). A kdo bude jíst tento „chléb života“ bude žít navěky. Tímto veršem označuje svůj úmysl: to, že se chce darovat Otci jako chléb pro nás. Kristus se tedy projevuje viditelně jako chléb, chléb

⁶⁰ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁶¹ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 188.

⁶² MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 241.

⁶³ Srov. BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 189.

⁶⁴ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 241.

⁶⁵ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 190.

života, který Bůh Otec poskytuje lidem, aby měli účast na jeho Božském životě.⁶⁶ Dále bychom mohli říct, že eucharistie se projevuje jako věčně trvajícím veliké a důvěrné setkání Boha s člověkem, ve kterém se Kristus dává jako „tělo“, abychom se s ním, v něm a skrze účast na jeho cestě, kterou šel před námi, stávali „duchem“.⁶⁷ A tak došli tam, kde je Kristus.

Neměli bychom zapomínat na souvislost židovských Velikonoc s touto Kristovou řečí. Tedy „jako kdysi lid Izraele jedl manu na poušti a sytil se zachováváním Zákona, který dostal na Sinaji, tak nyní je svět povolán k tomu, aby přijal další zjevení Boží v lámaném chlebě a vylité krvi Syna člověka – tak získá život nyní i navěky (srov. J 6, 53 – 54).“⁶⁸ Autor Janova evangelia používá přítomný čas slovesa mít - „má život“ (srov. J 6, 54). Z toho vyplývá, že Kristus neslibuje to, že věčný život dostaneme až po smrti, nýbrž jasně říká, že tento život dává nyní těm, kteří mají účast na jeho oběti, tedy těm, kteří jedí tělo a pít krev Krista. Protože jak o sobě říká sám Kristus, že on je „život“ (srov. J 14, 6).⁶⁹ Snad proto Kristus vybízí k tomu, aby spíše usilovali o pokrm, který zůstává, totiž o ten, který sám dává. A když Kristus říká to, že jeho tělo je pravý pokrm a jeho krev pravý nápoj (srov. J 6, 55), dokola se vlastně opírá o celou tuto řeč o chlebě života. Dá se říct, že skrze bezpodmínečné přijetí tohoto Božího zjevení, „které je zpřístupněno skrze Ježíšovu krvavou smrt, vstoupí věřící do vztahu vzájemné důvěrnosti, v němž žije v Ježíši a Ježíš v něm.“⁷⁰ Snad právě toto měl na mysli sv. Pavel, když v listě Galatským psal toto: „nežiji už já, ale žije ve mně Kristus.“ (Gal 2, 20). Tuto větu sv. Pavla, by bylo možné chápat tímto způsobem: jako Kristus je na živu z Otce, tak věřící žije a bude žít z Krista. V textu, který následuje je patrné, že Kristus mluví o jednotě mezi Otcem a Synem, tedy o vzájemném přebývání. O otci mluví jako o „živém otci“, který posílá Syna, a ten má v sobě život skrze vzájemnou blízkost spojující Otce se Synem. Z logiky vyplývá, že kdo posílá, musí „žít“ a ten kdo je poslán, „žije“ skrze toho, kdo ho poslal. A Kristus vlivem toho spojení s Otcem má moc dát život těm kdo uznají tu pravdu víry, že Otec se zjevil v Synovi. Tato představa myšlenky zjevení Boha v Synu a skrze Syna není vůbec nová, ale má jen v souvislosti s velikonočními svátky jiný,

⁶⁶ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*. Posynodální apoštolská exhortace Praha, Paulinky, 2007, s. 12.

⁶⁷ Srov. BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 190.

⁶⁸ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

⁶⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*, s. 37.

⁷⁰ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

totiž nový rozměr. To je tím rozměrem: „jako v celém evangeliu dává bezpodmínečná oddanost zjevení Božímu v Ježíši a skrze něj život na zemi i život věčný, tak ten kdo jí Ježíšovo tělo, bude žít z něj.“⁷¹ To je právě to: Kristus žije z Otce, a my žijeme z Krista. A jak píše A. Grún: „V Ježíšovi se zjevuje opravdový, věčný život, který Bůh daroval člověku. Tiší náš hlad a žízeň po plném životě. Ježíš nás miloval až do krajnosti a k tomu nás přivádí při každém slavení eucharistie.“⁷²

Jak můžeme z textu zjistit, tato řeč končí tam, kde začala, a to v Kafarnau, a taky tím, že Kristus, jak na začátku, tak na konci, porovnává chleba, který dal Hospodin Izraelitům na poušti, s chlebem, který sestoupil z nebe. Můžeme zde poznamenat, že vlastně tímto „chlebem z nebe“, jímž je Kristus sám, jsou veškeré dary z nebe předstiženy, pozbývají na důležitosti. Autor nebo chceme-li, vyprávěč, uzavírá řeč o chlebu života komentářem, že Kristus se během této řeči nachází v Kafarnau, přímo v centru židovské bohoslužby, v synagoze, protože jsou právě velikonoční svátky, a pronáší toto poselství, které předpokládá tradici Židů pro tyto svátky. Kristus však tuto tradici uskutečňuje a dokonce jí přesahuje, dává jí nový smysl.⁷³ Jak víme, tělo a krev jsou vlastnosti tělesné stránky člověka. Kristova řeč napovídá, že „tělo“ a „krev“ jsou upozorněním na skutečnost, že „oním životodárným pokrmem je vtělený život a skutečná smrt Syna.“⁷⁴ Z toho vyplývá, že „obětí Kristovou se náš život obnoví skrze moc Kristovy lásky.“⁷⁵ Kristus dává jídlo pro náš život s ním, a tím pokrmem je doopravdy jeho tělo a krev. Zde je zapotřebí zmínit, že se také hovoří o Tóře, Zákonu, jako o pokrmu. Tedy jak hovoří F. J. Moloney: „jako byli předkové Izraele nasyceni darem Tóry, Ježíš nasytí celý svět darováním sebe sama. Lid Izraele byl nasycen manou, která je trvale zpřítomněna v pokrmu, který se nabízí v naprostém přijetí a zachovávání Zákona.“⁷⁶ Teď se od Krista, kterého neuznávají, dozvídají, že je nezbytně nutné, aby jedli tělo a pili krev Syna člověka. (srov. J 6, 53) a dále Kristus říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.“ (J 6, 54). V těchto Kristových slovech zaznamenáváme náznak eucharistie.

⁷¹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷² GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 22.

⁷³ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷⁴ Tamtéž, s. 243.

⁷⁵ GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 33.

⁷⁶ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

Je celkem výjimečné na této Kristové řeči o chlebě, že pojednává o ústřední myšlence, která je pojmově popsitelná jako *zjevení – víra – život*, a pomáhá si obrazem chleba, který je zdrojem života. Z tohoto pohledu se ukazují přenesené vyjádření potřeb člověka jako „hladovět“, „přijít k“, „být dán“. Prostřednictvím těchto obrazů chce pisatel Janova evangelia napsat v každém případě jen jediné a to, že chce-li člověk dospět k tomu, aby jeho vlastní život byl opravdový a neopomíjený, měl by uvěřit v Krista jako toho, kdo je vyslancem Božím.⁷⁷ V šesté kapitole evangelia sv. Jana, ve verších 52 – 58 se soustřeďuje bohatství tradice eucharistického jazyka: „chléb“, „pokrm“, „tělo“, „krev“, „jíst“, „pít“, „dát“, „za“.⁷⁸ F. J. Moloney dále hovoří o tom, že „hlavní smysl této závěrečné části řeči o chlebu z nebe není eucharistický, ale midrašský komentář ke slovesu „jíst“.“⁷⁹ Není od věci poznamenat, že místo řeckého slova *σωμα*, které je v textu u synoptiků, tady v tomto textu máme pro „tělo“ slovo *σάρξ*. To by mohlo být dáno pravděpodobně ovlivňováním pisatele tohoto evangelia tradicí o poslední večeři, jak byla podávána v syrské církvi. S tímto názvoslovím se totiž setkáváme, kromě midrašských výkladů také u Ignáce z Antiochie. Nelze si nevšimnout, že „jíst“ je v Janově textu formulováno nejen slovesem *ἐσθίω*, které je ostatně běžné v Novém zákoně, ale zde rovněž je vyjádřeno slovesem *τρῶγω*, které původně mělo význam „žvýkat, křoupat“. Mělo by to zřejmě podtrhnout reálnost eucharistických darů Kristova těla a krve, i když sloveso *ἐσθίω* se významově od toho slovesa v době vzniku evangelia nelišil.⁸⁰

Jestliže je to midrašský komentář, pak z tohoto pohledu to jsou jen slovní hříčky na toto sloveso. Nicméně hlavní myšlenkou řeči o chlebu života je to, že autor Janova evangelia se snaží ukázat na Krista jako na zjevení Boha, tedy jak říká Kristus – na pravý chléb z nebe, který přivádí k dokonalosti manu – chléb z nebe, coby dřívější dar Boží pro Izraelity, s malým rozdílem, kterým je fakt, že Kristus přišel nejen pro Izraelity, i když ho odmítli (srov. Mt 15, 24). Autorův náznak eucharistického jazyka v poslední části řeči o chlebě života má odpověď v tom, že se s Kristovým tělem a krví setkáváme kdykoliv při slavení eucharistie, pozadí textu tak připomíná eucharistii. F. J. Moloney hovoří o tom, že „eucharistie se konkrétně uskutečňuje – v eucharistické praxi křesťanského čtenáře, to co

⁷⁷ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*, s. 56.

⁷⁸ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷⁹ Tamtéž, s. 245.

⁸⁰ Srov. *Eucharistie : mysterium fidei*, s. 37.

autor vysvětloval v řeči. Eucharistie je místem, kde se člověku dostává věčného života. Při setkání s lámaným tělem a prolitou krví Ježíše ‚vyvýšeného‘ na kříži (J 6, 53 – 54) je věřící vyzýván, aby se rozhodl, zda přijme zjevení Boha v tomto setkání, či nikoli (J 6, 56 – 58), a tedy na základě tohoto rozhodnutí získá, nebo ztratí život (J 6, 53 – 54).⁸¹ Kristus o sobě říká: „A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“ (J 12, 32). Tímto má tedy na mysli, že ze svého kříže, který už není potupným nástrojem smrti, bude přitahovat lidi. Setkání s ‚vyvýšeným‘ proměňuje lidské životy někdy k nepoznání.

⁸¹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 246.

4. Eucharistie v synoptických evangeliích

4. 1. Všeobecně o Eucharistii, jak je zaznamenána v synoptických evangeliích

Texty o ustanovení eucharistie vypovídají o tom, co Kristus učinil a pověděl. Jde tedy očividně o jeho historickou existenci. Zde uvedu texty této události jak je zaznamenali pisatelé synoptických evangelií:

V evangeliu sv. Matouše 26, 26 – 28:

„Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: ‚Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: ‚Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.‘“

V evangeliu sv. Marka 14, 22 – 25:

„Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: ‚Vezměte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni. A řekl jim: ‚Toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé. Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.‘“

V evangeliu sv. Lukáše 22, 17 – 20:

„Vzal kalich, vzdal díky a řekl: ‚Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.‘ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: ‚Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To číňte na mou památku.‘ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.‘“

Tradice synoptická umísťuje poslední večeři Krista s učedníky do předvečera Velikonoc, tedy do večera před Kristovou smrtí na kříži, takže tuto večeři „na rozloučenou“ představují jako skutečnou velikonoční večeři. V Janově evangeliu nalezneme ve 13. kapitole, že tato večeře je situována do dne příprav, tedy do dne kdy se měli zabíjet velikonoční beránci, ovšem s tím rozdílem, že v tomto textu není další vyprávění o ustanovení eucharistie.⁸² „Eucharistie je pokračováním všech hostin, kterých se Ježíš během svého života

⁸² Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 401.

zúčastnil... Při těchto hostinách dal Ježíš lidem zakusit Boží dobrotu a laskavost a obdaroval je Božími dary, láskou a milosrdenstvím, bezpodmínečným přijetím, odpuštěním hříchů a uzdravením jejich nemocí. Ježíšovo stolování s hříšníky i spravedlivými je prodchnuto radostí a vděkem za Boží uzdravující a osvobozující blízkost.⁸³ Opakováním Kristovy poslední večeře s apoštoly, konané nejprve apoštoly a pak i církevními obcemi, má nesmírný úkol, a to, uchovávat živou Kristovu památku a tím realizovat Jeho přítomnost v kterékoliv obci kde se památka slaví.⁸⁴ Aby to bylo věroučně přesné, v tomto ohledu a touto činností se má na mysli reálná přítomnost Krista.⁸⁵ Dalo by se říct, že zpočátku při poslední večeři probíhalo vše jako obvykle, až na dvě překvapení. Jde o Kristovo tajemství sebedarování. Na straně jedné vidíme užaslé a překvapené apoštoly. Na straně druhé koho z nich by napadlo, že Kristus při této hostině jim dá za pokrm sebe. Kristus tím, že se nám vydává pod způsobou chleba a vína, a pak i zcela autenticky na kříži, se obětuje za nás, dává se celý se vším co má a v eucharistii k nám přichází.

Kristus, jak bylo v tomto národě zvykem, vzal na sebe roli „otce rodiny“ a žehnal chléb, nato ten chléb vzal a lámal, zde přišlo apoštolům první překvapení, a to byla Kristova slova: „Vezměte, toto jest mé tělo.“ (Mk. 14, 22). Tato věta znamená zcela jisté, fakt, že Kristus „chápe chléb jako své tělo, které se vydává ‚za vás‘ (*hyper hynon*) ve smyslu zástupné smírné oběti (Iz. 53, 10 – 12).“⁸⁶ Někteří vědci se domnívají, že Kristus výhradně ukazoval na chléb, zatímco další skupina vědců říká, že věta „Vezměte, toto jest mé tělo.“ (Mk. 14, 22) může znamenat „Toto jsem já.“ eventuálně „Toto je či představuje moje tělo.“ O toto se opírají teologické výpovědi o „skutečné přítomnosti“, nebo „transsubstanciaci“, které jsou vlastně rozvinutím tohoto textu.⁸⁷ Kupodivu učedníci porozuměli, že Kristus jim tímto chlebem chce dát darem sám sebe.

Taktéž Kristus při žehnání kalicha udivil apoštoly po druhé tím, že chtěl, aby pili všichni z jeho kalicha. Toto nebylo zvykem, ani při paschální hostině, že by pili z jednoho kalicha. „Otec rodiny sice mohl podat svůj kalich, nad nimž vyslovil požehnání, některému

⁸³ GRŮN, A., *Eucharistie*, s.16.

⁸⁴ Srov. MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁸⁵ Srov. KKC, § 1373.

⁸⁶ MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁸⁷ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 398.

spolustolovníkovi, kterého chtěl zvláště pocítit, nebo také paní domu ve vedlejší místnosti.“⁸⁸ Z textu je dost jasné, že „slova o významu kalicha odkazují k nové smlouvě (Jr. 31, 31- 34), která podle Ex 24, 8 bude určovat nový vztah k Bohu v poslední době.“⁸⁹ Ale Kristus chtěl svým kalichem dát účast na Nové smlouvě, která bude založená na Kristově krvi, tzn. na jeho životě, jenž se vydává „za mnohé“.⁹⁰ Toto „vydávání“ a „prolévání“ zcela srozumitelně odkazuje na Kristovu smrt ukřižováním. Z tohoto pohledu na Poslední večeři, si je nutné uvědomit, že tato událost je vlastně přípravné obětování se na kříži. Toto Kristovo gesto, tento skutečný čin nesmírné a všeobjímající Boží lásky, předchází umučení.

Při poslední večeři bylo u stolu všech dvanáct učedníků, které si On sám vyvolil. Tato jakoby rodinná večeře se proměnila v „hostinu lásky“. A když pak apoštolové přijali při poslední večeři Kristovu výzvu: „Vezměte a jezte... Pijte z něho všichni...“ (srov. Mt 26,26-27), na základě jeho slova s ním vstoupili do svátostného společenství. Od chvíle kdy Kristus pronesl ustanovující slova až do konce věků se církev buduje a roste prostřednictvím tohoto svátostného společenství s Božím Synem, který vydal sám sebe v oběť za nás: „To konejte na mou památku... Kdykoliv z něho budete pít, čiňte to na mou památku“ (1 Kor 11,24-25; srov. Lk 22,19).⁹¹ Z toho plyne, že Kristus „jako nositel veškeré moci na nebi i na zemi, chtěl ... a ustanovil, aby to tak zůstalo pro všechny doby a časy.“⁹²

4. 2. Markovo evangelium

Markovo evangelium by mělo být podle badatelů nejstarší, ale i když existují určité názory, že se může jednat o evangelium, které je psáno jako poslední, začneme tímto evangeliem. Autor tohoto evangelia se neprojevuje obvykle intenzivní znalostí židovských zvyklostí, ale na určitých místech svého díla cítí potřebu, aby své obci, pro kterou píše, tyto zvyky vysvětlil (srov. Mk 7, 3 – 4).⁹³ I pisatel Markova evangelia slova o ustanovení eucharistie zaznamenal takto: „Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: ‚Vezměte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni.

⁸⁸ LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka.*, s. 182.

⁸⁹ MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁹⁰ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*, s. 181 – 182.

⁹¹ Srov. JAN PAVEL II., Encyklika *Ecclesia de eucharistia*. O eucharistii a jejím vztahu k církvi (17. dubna 2003), s. 22.

⁹² MIKULÁŠEK, F., *NZ, Kristologie*. Praha : Řád, 1994, s. 169.

⁹³ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 401.

A řekl jim: „Toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé. Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.“ (Mk 14, 22 – 25)

Kristus „vzal chléb“ (Mk 14, 22), toto počínání Kristovi učedníci museli vidět už několikrát při jeho dřívějším počínání, např. při nasycení pěti tisíc. (Mk 6, 41) A díky liturgickému dění, na které jsme zvyklí, máme sklon připisovat chlebu i kalichu zcela odlišný smysl: chlebu – „Kristovo tělo“ a vínu – „Kristova krev“, tedy máme dva způsoby, jak formulovat bezpodmínečné sebeobětování Kristovo „za všechny“. Kristova krev zpečetuje smlouvu za mnohé (srov. Mk 14, 24). Tato smlouva Boha s člověkem spočívá v tom, že Bůh sám sebe spojuje s budoucností lidu, který je mu blízko. A tento Kristův výrok: „nebudu již pít z plodu vinné révy“ (Mk 14, 25), tento příslib půstu, má být prorockým znamením jeho blížící se smrti. Půst od jídla a pití má v smýšlení Židů mnoho významů: pokání (Jl 2, 11 – 13), smutek (2 Sam 12,22 – 24), prosebné modlitby (Iz 58, 2 – 4), nebo také jako příprava na den Páně (Jl 2, 12 – 14). Dále Kristus říká, že bude „pít nový kalich v Božím království“ (v. 4), tímto vlastně Kristus hledí do budoucna, do doby kdy bude ve slávě. On ví, že jeho smrt neznamená konec, protože vidí svou novou přítomnost v Božím království.⁹⁴

Ve vyprávění o ustanovení eucharistie v Markově evangeliu pisatel zdůrazňuje Kristova slova, činy a výklad chleba a vína. Tyto věci, plody lidských rukou, čili chléb a víno, se stávají nositeli Kristovy skutečné přítomnosti, která otevírá novou smlouvu, která je věčná, jelikož má být úplně uskutečněna v Božím království. A jako byla smlouva mezi Bohem a Mojžíšem a celým společenstvím Izraelitů stvrzena pokropením všeho lidu krví býčků, bude shodným způsobem potvrzena i smlouva Krista (srov. Ex 24, 5 -8).⁹⁵ Teď mi přichází na mysl to, že když Židé chtěli po Pilátovi, aby Krista ukřižoval, a on se tomu bránil, že jej shledává nevinným, tak proč by jej měl vydat, křičeli „Krev jeho na nás a na naše děti!“ (srov. Mt 27, 22 – 25). Jakoby vlastně nevědomky stvrzovali Kristovu novou smlouvu se sebou. Tato smlouva v okamžiku ustanovení je doopravdy už, ale doopravdy ještě ne.

Čteme-li tyto verše o ustanovení eucharistie zjistíme, že Kristus dává sám sebe jako obětní dar nové smlouvy, která dojde naplnění v Božím království. Evangelista ve svém vyprávění o poslední večeři poněkud střízlivě klade důraz především na obětní charakter

⁹⁴ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří, s. 398 – 400.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 402.

Kristovy smrti na kříži „za všechny“. Z hlediska autora Markova evangelia je Kristus prorokem Bohem vyvolaným a povoláným, a zároveň trpícím služebníkem, který dává svůj život za všechny lidi.⁹⁶ A Kristus o sobě říká: „Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“ (Mk 10, 45). Eucharistická svátost znamená pro mnohé křesťany centrální prvek lidské zbožnosti, avšak existují tendence, že lidé spojují různé popisy této svátosti.⁹⁷ „Existuje rovněž nebezpečí přehnaného soustředění se na slova ustanovení a na skutečnou přítomnost Krista v eucharistii.“⁹⁸ Druhý vatikánský koncil nám nabízí vynikající instrukci pro správné chápání, když mluví o eucharistii jako o „dvojím stolu Slova a Večeře Páně.“⁹⁹ Jako Kristova smlouva „mé krve“ znázorňuje eucharistie příslib, který dal Kristus sice apoštolům, ale platí i pro nás: „A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.“ (Mt 28, 20), což znamená že bude s námi, věřícími, nejen v přítomnosti, ale i při budoucí hostině království, kterou slavení eucharistie v naší době jen předjímá.¹⁰⁰

4. 3. Matoušovo evangelium

Pisatel Matoušova evangelia píše toto evangelium asi pro židokřesťany, nejspíše proto udělal ve svém markovském prameni několik změn, ve kterých se odráží jeho zvyklosti a zvláštní zájmy. V jeho vyprávění Kristus dává poznat učedníkům, že je Pánem těchto událostí, protože jim řekl, co ho čeká (srov. Mt 26, 25. 26 – 29. 31 – 35), nebo tím, že jednoduše dává příkazy (srov. Mt 26, 18 – 19. 26 – 27).¹⁰¹ Poslední večeři tedy popisuje těmito slovy: „Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: ‚Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: ‚Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů. Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“ (Mt 26, 26 – 29).

⁹⁶ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 403.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 403.

⁹⁸ Tamtéž, s. 403.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 403.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 403.

¹⁰¹ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 398.

Pisatel evangelia udělal ve slovech o ustanovení eucharistie menší změny, a to: „jezte ... pijte z něho všichni ... na odpuštění hříchů.“ Tato slova by mohla odrážet evangelistovu znalost liturgie, která se konala v jeho církevní obci.¹⁰² Ve 26. verši 26. kapitoly tohoto evangelia, najdeme sloveso „...požehnal...“, ale když bychom se podívali na totéž místo v kralickém překladu, tak zde vidíme slovo „...a dobrořečiv...“,¹⁰³ což může znamenat jak žehnat, tak děkovat. Slova „vezměte, jezte“ se vysvětlují, jako podíl na Kristově chlebu, označují také podíl na jeho smrti, dávají tak nový význam tradicím židovského stolování, v tomto případě společné jedení chleba a pití vína z kalichu. Kristův příkaz, který se týká kalicha „pijte z něho všichni“ staví do jedné roviny chléb a kalich, snad proto není v tomto textu mezi úkony s chlebem a kalichem žádný časový odstup. Slova „na odpuštění hříchů“ se opírají o autorův zvláštní důraz na Kristovu moc odpouštět hříchy (srov. Mt 5, 23 – 24; 6, 12. 14. 16; 9, 6; 18, 21 – 35).¹⁰⁴

Pozadí Poslední večeře tvoří židovské velikonoční svátky (Mt 26, 17 – 19). Základním prvkem těchto svátků bylo jídlo sdílené se všemi kdo byli v domácnosti. Toto starodávné ustanovení se stalo prostředkem pro Kristovo nejdůležitější jídlo s jeho učedníky. To jídlo, které připomínalo hostinu, kterou učedníci zažili mnohokrát za Kristova veřejného působení, které také znázorňovalo těsné spojení, jež bylo mezi Kristem a těmi, kteří mu náleželi. Pokrm, který mj. odkazoval na budoucnost, totiž na budoucí hostinu v Božím království. Tímto pokrmem je možné vyjádřit i Boží úmluvu mezi ním a izraelským lidem (Ex 24, 3 – 11), která měla podstatu v prožitku slavení prvních Velikonoc.

Příběh o Kristově posledním slavení svátků velikonočního beránka, měl zřejmě pro křesťanskou obec, kde působil autor Matoušova evangelia, zvláštní důležitost. Autor napsal toto evangelium pro židokřesťany. Je docela možné, že v této obci byli židokřesťané velice vnímaví na dodržování tradic, jako např. náplň a obřady Velikonoc, mohli také ve svých zvycích pokračovat. A po zničení jeruzalémského chrámu tak spojili Kristovo poslední jídlo před jeho umučením ještě více s židovským hodem beránka (srov. Mt 26, 17 – 20) a v Kristově smrti a vzkříšení získali způsob, jak nově formulovat důležitá témata Velikonoc. Tak je možné, že přídávky ve verších Mt 26, 26 – 29, které jsou: „jezte ... pijte z něho všichni... na odpuštění hříchů“ by mohly odrážet proces, ve kterém se opakováním

¹⁰² Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 398.

¹⁰³ Srov. Mt 26, 27 podle Kralického překladu Písma.

¹⁰⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 396.

Kristovy poslední večeře vytvořil hlavní obřad křesťanské obce a umožnilo se slavení eucharistie v libovolnou dobu a na každém místě na světě.¹⁰⁵

4. 4. Lukášovo evangelium

V evangeliu sv. Lukáše se ukazuje jak chápali význam Kristovy smrti v době, kdy bylo sepsáno. Pro pisatele Lukášova evangelia „je to však v první řadě oslava vzpomínky na poslední večeři, kterou Ježíš slavil se svými učedníky a při níž dal lámání chleba a pití z kalicha nový smysl.“¹⁰⁶ V tomto evangeliu je zaznamenána stejná událost takto: Vzal kalich, vzdal díky a řekl: „Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.“ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku.“ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: „Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“ (Lk 22, 17 – 20). Vzal kalich, aby nad ním pronesl svá slova – „... po večeři...“ – což by mohlo znamenat i kratší časový odstup než tomu je v ostatních dvou synoptických evangeliích. Vysvětlení najdeme v poznámkách k tomuto textu, které jsou v Jeruzalémské bibli, a kde si můžeme přečíst, že v některých rukopisech se 20. verš vynechává a někde i konec verše 19. Důvodem pro toto se uvádí, že pisatel evangelia odlišoval mezi velikonočním beránkem a kalichem (verše 15 – 18) a chlebem a kalichem (verše 19 – 20). Chtěl vlastně rozlišit starý židovský obřad a nový obřad křesťanské eucharistie.¹⁰⁷ Asi právě z tohoto důvodu v Lukášově evangeliu najdeme zvláštnost – jsou tam dvě žehnání kalicha, a to před tím než Kristus lámal chléb a pak po tomto úkonu. Jde s jistotou určit, jak autor evangelia vnímal tuto hostinu a její důležitost pro církevní obec, ze které pocházel. Pisatel Lukášova evangelia, jak hovoří L. T. Johnson, „všemožně zdůrazňuje, že je to velikonoční pokrm... také zdůrazňuje zvláštní vztah mezi Ježíšem a jeho následovníky.“¹⁰⁸ To, že Kristus žehná kalich a podává těm, kdo s ním byli u stolu, je skrytě vyjádřená symbolika společenství. Naznačuje úkol učedníků a totiž, že se mají „rozdělit“, to má pak více rovin: je to na jedné straně příkaz, který obsahuje,

¹⁰⁵ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 400.

¹⁰⁶ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 18.

¹⁰⁷ *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, s. 1824.

¹⁰⁸ JOHNSON, L. T., *Evangelium podle Lukáše*, s. 356.

ale nevyjadřuje přímo ustanovení pravomoci a společenství. Dá se tím tedy říct, že učedníci mají za úkol nést Kristovu moc po jeho vzkříšení. Na další straně toto společenství kalicha označuje dokonce účast na Mesiášově utrpení. Shodná symbolika prostupuje i gesta týkající se chleba. Pravý smysl nasycení byl ten, že Kristus je služebník, dávající svůj život za druhé. Chlebem označuje Kristus ve chvíli ustanovení eucharistie své tělo, které se za ně, tedy za apoštoly, a následně pak při připomínání tohoto ustanovení apoštoly, či kněžími, vydává. Tedy se dá říci, že Kristus se „vydává“ na smrt, až do konce časů. Kristus, jako chléb musí být rozlámán, aby se dal jíst ve společenství, toto gesto mělo vést k pochopení, že Kristovo tělo má být ve smrti rozlámáno, aby učedníci mohli obdržet životodárného ducha, kdykoli toto ustanovení budou „konat na jeho památku“.¹⁰⁹ Víno je znakem krve, a v symbolice Tóry krev označuje život, tedy v krvi je život (srov. Lv 17, 11), proto logicky vzato, je to právě krev, která má tu moc usmířovat, protože je nositelkou života.¹¹⁰

Pesachová večeře, nabývá své naplnění v Božím království, které hlásal Kristus (srov. 1. K 11, 26). Tato hostina je totiž Kristem myšlena, jako večeře na rozloučenou s ním před jeho smrtí. Když bere do rukou kalich, vyslovuje nad ním děkovnou modlitbu (*eucharistia*) a vybízí apoštoly k tomu, aby si kalich podávali mezi sebou.¹¹¹ V textu kralické bible je v 17. verši 22. kapitoly užito místo slovesa „...podávejte...“, sloveso „...dělte...“¹¹². Dá se říct, že by to znamenalo to, že se máme o Krista dělit s druhými lidmi. Zde v textu o ustanovení eucharistie, Kristus použil obřad židovských velikonoc k něčemu novému, k tomu aby svým učedníkům předal obřad nový, který mají po jeho smrti stále znovu slavit – dal obřadu zcela nový obsah. V chlebě, který při poslední večeři rozlámal, podává učedníkům sám sebe. Pro ně i pro nás je to znamením jeho nesmírné lásky, kterou nás miluje. Tato jeho láska se totiž nezastaví ani před smrtí, o tom se můžeme při každém slavení eucharistie přesvědčit. Jeho láska je tedy tím základem na němž můžeme stavět, protože Kristus - Chléb je pramenem, ze kterého žijeme. Víno proměněné v Kristovu krev, je základem nové smlouvy. Tato krev je tak jako Kristovo Tělo znamením lásky, která se za nás vydává. Tedy tato nová smlouva, o které se Ježíš zmiňuje při poslední večeři, je smlouvou bezpodmínečné a nekonečné Boží lásky. Stará smlouva Starého Zákona totiž spočívala na oboustranném

¹⁰⁹ Srov. JOHNSON, L. T., *Evangelium podle Lukáše*, s. 357.

¹¹⁰ Srov. tamtéž s. 354.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 157 – 158.

¹¹² Srov. Lk. 22, 17 podle Kralického překladu bible.

závazku: Bůh se zavazoval lidem pod podmínkou, že budou zachovávat přikázání. Nyní Bůh uzavírá v Ježíšově krvi, tedy ve vtělené lásce svého Syna, smlouvu jinou, která je bezpodmínečná. Bůh sám se zavazuje nám jen ze své nekonečné lásky a spoléhá se na to, že láska, která se nám takto zjevuje v Kristově oběti, promění naše srdce.¹¹³

¹¹³ Srov. GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 18 – 19.

5. Srovnání

Když porovnáme všechny čtyři texty o ustanovení eucharistie, jimiž jsme se zabývali podrobněji, na první pohled spatříme, že text z Janova evangelia je ve všech ohledech odlišný od textů synoptiků, tj. Markova, Matoušova a Lukášova evangelia. V Janově evangeliu se Kristus označuje jako „chléb života“ (srov. J 6, 48) a těmito slovy „kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den“ (J 6, 54) ukazuje na to, že se nám dává za pokrm. Poslední večeře tak jak jí popisují synoptikové, ještě v tu dobu kdy Kristus pronesl tato slova, byla asi nejspíše budoucností. Lze spekulovat nad tím, zda dalekou či blízkou, ale o to nám nejde. Protože tato řeč o chlebu se odehrála v synagoze v Kafarnau, zatímco u synoptiků by nebylo od věci říct, že se odehrála v Jeruzalémě, protože by asi těžko Kristus po Poslední večeři šel do zahrady zvané Getsemane (srov. Mk 14, 32), či na Olivovou horu (srov. Mt 26, 30; Lk 22, 39). Tyto dva názvy označují, pravděpodobně totéž místo, na které Kristus s oblibou chodil se svými učedníky.

V Janově evangeliu se v řeči o chlebě jakoby zobrazuje zaslíbení eucharistie, kterou Kristus ustanovil v předvečer své smrti na kříži. Ale samotné ustanovení eucharistie v evangeliu sv. Jana nenajdeme. Dalo by se říct, že tento text působí jako dogmatické vysvětlování. Kristus v textu vysvětluje, kdo že vlastně je a co pro nás koná. Mluví o sobě jako o živém chlebu z nebe, a kdo tento chléb z nebe jí bude živ navěky. Jeho tělo je ten chléb, který se dává za nás, a pokud ho budeme jíst, budeme žít z něj, protože my budeme zůstat v něm a on v nás (srov. J 6, 51. 56). A že to nedělá ze své vůle, ale že ho poslal živý Otec (srov. J 6, 57). Důvod, proč Krista poslal a povolal Bůh Otec, najdeme ve známém rozhovoru Krista s Nikodémem, kde čteme. „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (J 3, 16). A život věčný máme už zde na zemi, když jíme jeho Tělo a pijeme jeho Krev (srov. J 6, 54). Dále Kristus ve zmiňovaném textu dává zaslíbení života věčného, vzkříšení, že on sám bude v nás přebývat. Slovo „prebývat“ najdeme v Kralickém překladu, v ekumenickém překladu je „zůstat“. Toto je myšleno tak, jak On zůstává v Bohu Otci, tak my máme zůstat v něm. Přebýváme v Bohu, obklopuje nás. K tomuto mě napadají další Kristova slova, vyjadřující tento vztah: „Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás. Zůstaňte v mé lásce. Zachováte-li má přikázání, zůstanete v mé lásce, jako já zachovávám přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce.“ (J 15, 9 – 10). Tato Kristova slova podtrhují výrok o kmeni a ratolestech - když nezůstaneme „napojeni“ na Krista, neponeseme jeho lásku dál.

V Markově evangeliu se zvláště klade důraz na to, co Kristus pro nás vykonal, ale stejně jako v evangeliu Matouše nenajdeme Kristův příkaz „To číňte na mou památku.“ (Lk 22, 19). Což je dost tak zarážející. Ale usuzuji, že každý pisatel psal to co považoval za důležité pro svou církevní obec. To nemění fakt, že v eucharistické liturgii používá kněz – Kristův zástupce na zemi k proměňování chleba a vína v Tělo a Krev Páně, právě slova zachycená pisatelem Lukášova evangelia, i když v pozměněné podobě.

Závěr

Závěrem této práce, můžu říct, že v 6. kapitole Janova evangelia, tedy v oddílu řeči o chlebě, do sebe teologie Kristova vtělení a teologie Kristovy smrti, nebo chceme-li Kristova kříže, zapadají jak ozubená kolečka v hodinovém strojku. Tedy v tomto textu Kristus vlastně vysvětluje proč přišel na svět. Janovo evangelium by nikdo moc nechápal bez synoptických evangelií. Nelze stavět pomyslný „dům“ jen na teologii synoptiků, nebo teologii Janova evangelia. V Janově evangeliu není ustanovení eucharistie zmiňováno a náš text, kterým jsme se zabývali, J 6, 51 – 59, vykazuje známky toho, že Kristus zde slibuje, či prozrazuje a vysvětluje napřed to, co bude za nějaký čas ustanoveno při poslední večeři s učedníky, tak jak celou tuto ustavující večeři, nebo chceme-li „hostinu lásky“, vystihují synoptičtí evangelisté, tj. Marek, Matouš a Lukáš. Tato tři evangelia se shodují na tom, že poslední večeře byla vlastně večeře velikonoční, připomínka na vyjití izraelitů z egyptského otroctví. Zabíjel se beránek a jedli se nekvašené chleby. V evangeliu sv. Lukáše se mi zdá docela srozumitelný výklad proč jsou v textu zmíněny dva kalichy, že chtěl odlišit to co je židovské a ukázat na křesťanské slavení eucharistie. Evangelista chtěl rozlišit mezi židovstvím, tedy vzpomínkou na vyjití z „domu otroctví“, a křesťanskou eucharistií.

Chtěla bych poznamenat fakt, že kdybych měla dostatek času na prostudování další literatury k vybranému tématu své bakalářské práce, zvláště cizojazyčné literatury, byla by tato práce obohacena zajímavými postřehy. A také bych chtěla dodat a přitom zdůraznit jednu zásadní věc, a to, že jsem při studiu biblických textů, četbě knih a psaní této práce došla k názoru, že je vlastně lepší před Eucharistií klečat či sedět v tichém úžasu nad Kristovou nedozírnou láskou, než spisovat tisíce slov, která nejsou schopná vypovědět nekonečně velké tajemství tohoto sebedarování Krista nám v Eucharistii – Svátosti bezmezné lásky Boží. Jak se píše v listu Římanům, že „...ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu.“ (Ř 8, 38 – 39)

Použité zkratky dokumentů :

- KKC *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- LG II. Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen Gentium* ze dne 21. listopadu 1964. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- SC II. Vatikánský koncil: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosanctum Concilium* ze dne 4. prosince 1963. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Použité zkratky biblických knih :

(zkratky biblických knih jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Bible)

- Ef Efezským
Ex Druhá Mojžíšova (Exodus)
Gal Galatským
Gn První Mojžíšova (Genesis)
Iz Izajáš
J Jan
Jl Jól
Jr Jeremjáš
Lk Lukáš
Lv Třetí Mojžíšova
Mal Malachiáš
Mk Marek
Mt Matouš
Ř Římanům
Sk Skutky apoštolů
ZJ Zjevení Janovo
Ž Žalmy
Žd Židům
1. K První list Korintským
2. S Druhá Samuelova

Bibliografie

Prameny :

- ČBS. *Bible*: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 4. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.
- ČBS. *Bible svatá*. Všecká Svatá písma Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha : Česká biblická společnost, 1991. 270 s..
- Jeruzalémská biblická škola. *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. [překlad František X. a Dagmar Halasovi]. 1. české vyd. Praha : Krystal OP ; Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 2229 s., ISBN 978-80-7195-289-3.

Použitá literatura :

- BENEDIKT XVI. Posynodální apoštolská exhortace *Sacramentum caritatis* o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve (22. února 2007) Praha : Paulínky, 2007. 110 s., ISBN 978-80-86949-32-1.
- CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení : Tajemství poslední večeře*. [z italského originálu přeložila Terezie Brichová]. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, 116 s., ISBN 80-7192-178-5
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. [z latinského originálu ... přeložila pracovní skupina pod vedením Oto Mádra] 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s., 1 list příl., ISBN 80-7192-467-9.
- DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Marka*. [z anglického originálu ... přeložil David Hofmann], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, 495 s., ISBN 80-7192-915-8.
- GRŮN, A., *Eucharistie*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, 76 s., ISBN 978-80-7195-341-8.
- HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Matouše*. [z anglického originálu ... přeložil a doplňujícími poznámkami opatřil Pavel Jartym], Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003, 469 s., ISBN 80-7192-423-7.
- HOJDA, J. (editor), *Eucharistie – mystérium fidei*. [napsal kolektiv autorů], Svitavy : Trinitas, 2002, 131 s., ISBN 80-86036-67-7.

- JAN PAVEL II. Encyklika *Ecclesia de eucharistia* o eucharistii a jejím vztahu k církvi (17. dubna 2003). 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-849-6.
- Katechismus katolické církve*. [z francouzštiny ... přeložil Josef Koláček], 2. vydání, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s., ISBN 80-7192-473-3.
- KOCH, K., *Eucharistie jako střed života církve*. Česká a německá verze. Přednáška pro kněze Arcidiecéze pražské na závěr Roku Eucharistie, Arcibiskupský palác, Praha 20. 10. 2005, připravilo Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha, 2006, 39 s.
- LANGKAMMER, H., *Teologia eucharistii : wymowa tekstów biblijnych*. Opole : Wydawnictwo Św. Krzyża, 1997, 129 s., s. obr. příl., ISBN 83-86865-38-5.
- LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Vokoun], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, 207 s., ISBN 80-7192-219-6.
- LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. [z německého originálu ... přeložila Pavla Bezručová], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, 279 s., ISBN 80-7192-146-7.
- LITURGICKÝ INSTITUT, *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, 110 s., ISBN 80-7192-496-2.
- MIKULÁŠEK, P. F., S.J., *Nový zákon : kristologie* [ilustrace a grafická úprava Ladislav Svatoš]. Praha : Řád, 1994, 250 s..
- MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Vokoun], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 175 s., ISBN 80-7192-261-7.
- MOLONEY, F. J.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Jana*. [z anglického originálu ... přeložil David Hofmann], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, 614 s., ISBN 978-80-7192-991-8.
- MOLONEY, F. J.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Lukáše*. [z anglického originálu ... přeložila Mlada Mikulicová], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, 458 s., ISBN 80-7192-560-8.
- PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*. [z německého originálu ... přeložila Jana Veselá], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 215 s., ISBN 80-7192-262-5.
- RATZINGER, J. – Benedikt XVI., *Ježíš Nazaretský*. [z německého originálu ... přeložila

- Daniela Blahutková], Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, 269 s., ISBN 978-80-87029-20-6.
- SCHILLEBEECKX, E., *To číňte na mou památku*. Studie k eucharistické teologii, Praha : Vyšehrad, 1998, vydání první, 128 s., ISBN 80-7021-242-X.
- ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie : lék nesmrtelnosti*, [z italského originálu ... přeložil Pavel Ambros] . Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2005, 93 s., ISBN 80-80715-39-6.

Pomocná literatura :

- CABAN, P., *Slova o ustanovení eucharistie*. [online]. In Teologické Texty, roč. 2005, č.1, [citováno 9. 12. 2011], Dostupný z WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Slova-o-ustanoveni-eucharistie.html>>.
- JONOVÁ, J., *Nástin dějin eucharistických kongresů*. [online]. In Teologické Texty, roč. 2009, č.1, [citováno 5. 09. 2011] Dostupný z WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2009-1/Nastin-dejin-mezinarodnich-eucharisticky-kongresu.html>>.
- Judaismus – Světová náboženství*. [online], [citováno 13. 10. 2011], Dostupný z WWW: <<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>>.
- MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008, [online], [citováno 5. 09. 2011], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>.
- PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*; [z italského originálu přeložili Milena Tesařová a Stanislav Straka], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 239 s. ISBN 80-7192-365-6.
- Slovník biblické teologie*. sestavili Xavier Léon-Dufour, Jean Duplacy, Augustin George ; přeložil Petr Kolář, 5. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.
- 3 neděle mezidobí. Učí se církev. Vznik pravých evangelií*. [online]. [citováno 5. 09. 2011]. Dostupný z WWW: <http://java.chytrak.cz/farnostPP.cz/about/Kazani/Ucici%20se%20cirkev/C1/vznik_evangelii.html>.

**Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta**

Katedra biblických věd

Bakalářská práce

2012

Kateřina Kobrová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra biblických věd

Teologické nauky

Kateřina Kobrová

**EUCCHARISTIE
V JANOVĚ EVANGELIU
VE SROVNÁNÍ SE SYNOPTICKÝMI
EVANGELII**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Prof. Ladislav Tichý, Th.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně
s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci 16. dubna 2012

Mé poděkování patří Prof. Ladislavu Tichému, Th.D., vedoucímu
Bakalářské práce za odborné vedení, cenné rady,
které mi k této práci s trpělivostí poskytl.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pojem Eucharistie.....	8
1. 1. Pojem Eucharistie obecně	8
1. 2. Předobrazy Eucharistie.....	12
1. 3. Eucharistie jako událost.....	14
1. 4. Eucharistie jako svátost.....	16
2. Pojem Evangelia.....	19
2. 1. Pojem evangelia obecně	19
2. 2. Evangelium podle Jana.....	20
2. 3. Evangelia synoptiků	21
3. Eucharistie v Janově evangeliu	24
4. Eucharistie v synoptických evangeliích	30
4. 1. Všeobecně o Eucharistii, jak je zaznamenána v synoptických evangeliích.....	30
4. 2. Markovo evangelium.....	32
4. 3. Matoušovo evangelium	34
4. 4. Lukášovo evangelium.....	36
5. Srovnání.....	39
Závěr.....	41
Použité zkratky dokumentů	42
Použité zkratky biblických knih	42
Bibliografie.....	43
Prameny.....	43
Použitá literatura.....	43
Pomocná literatura.....	45

Úvod

Tématem této práce je především ustanovení eucharistie, jak je zaznamenáno v knihách Nového zákona, a to především v Janově evangeliu a pak v evangeliích synoptických. Osobně mě okouzljuje Janovo evangelium, které je odlišné od dalších tří, ať už stylem vyprávění, nebo i tím, že to, co pisatel považoval za důležité, a proto to písemně zachytil, nenajdeme mnohdy v dalších evangeliích. A koho by neuchvátilo, když kněz Kristovou mocí proměňuje chléb v Kristovo tělo a vodu v Kristovu krev. A církve to koná téměř 2000 let, jako Kristův odkaz, který on sám, coby velekněz, který je věčný, (srov. Žd 6, 20), zanechal, když učedníkům řekl: „To čiňte na mou památku.“ (Lk 22, 19b). Dalo by se říci, že při volbě tématu této práce hrály tyto skutečnosti velkou úlohu. Při četbě šesté kapitoly Janova evangelia, kde je řeč o chlebu života, mě napadly smíšené pocity, hlavně v tomto verši, kdy Kristus, který je Chlebem života říká: "Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den." (J 6, 54). Přeci Kristus tímto nechce říct, jak si Židé mysleli, že by ho měli sníst. Určitě myslel dál než pro tento okamžik, kdy zde na zemi žil s námi. Ve srovnání se synoptickými evangelií, které událost ustanovení eucharistie popisují, se jeví text z Janova evangelia jako něco co se teprve stane skutečností – kdy Kristus nám skutečně dá jíst své tělo a krev, tedy svým slovem promění obyčejný chléb a víno ve své tělo a krev. Tímto nekrvavým způsobem ustanovil eucharistii. Ale přece jak víme z Písma, „neboť Ježíš Kristus jednou provždy obětoval své tělo“ (Žd 10, 10).

Otázka, která z textu přímo vyplývá na povrch, je, zda Kristova poslední večeře byla pesachovým pokrmem, nebo hostinou společenství, nebo obojí?¹ Kdy se tato událost slavila, zde se nabízí ještě úvaha, která s tímto souvisí, tedy co vlastně Kristus při této hostině myslel

¹ V evangeliu sv. Jana najdeme ve 13 kapitole zmínku o tom, že „bylo před velikonočními svátky. Ježíš věděl, že přišla jeho hodina, aby z tohoto světa šel k Otci; miloval své, kteří jsou ve světě, a prokázal svou lásku k nim až do konce“ (J 13, 1). Těmito slovy popisuje autor Janova evangelia začátek poslední večeře Krista. Ale u synoptiků, kteří popisují totéž, autor Matoušova evangelia napsal toto: „Prvního dne o svátcích nekvašených chlebů“ (Mt 26, 17), v Markově evangeliu najdeme totéž, s tím rozdílem, že dodává „když se zabíjel velikonoční beránek“ (Mk 14, 12), to vypadá jako by chtěl ještě upřesnit, kdy se tato událost odehrávala, a pisatel Lukášova evangelia píše toto: „Nastal den nekvašených chlebů, kdy měl být zabit velikonoční beránek.“ (Lk 22, 7). Pesach, nebo-li „Svátek nekvašených chlebů“, nebo také „židovské velikonoce“, začíná 15. nisanu a končí 21. nisanu v Izraeli, a 22. nisanu v diaspoře. (srov. *Judaismus – Světová náboženství*. [online], [citováno 13. 10. 2011], <<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>>)

svými slovy a proč použil právě ta a ne jiná gesta a symboly, a jaký měl vůbec záměr? Další otázkou by bylo, proč pisatel Janova evangelia nepopisuje poslední večeři, tak jak ji zachycují synoptikové, ale v řeči o chlebě, která je v 6. kapitole, nalézáme zmínku o eucharistii.

Dále bych se chtěla zabývat eucharistií v ostatních evangeliích, tj. v synoptických. Ta popisují událost ustanovení eucharistie ve svých textech více či méně stejně, ale přesto je tam mnoho rozdílů, např. v Lukášově evangeliu je řeč o dvou kalichách, které Kristus žehná. Nakonec bych chtěla všechny výpovědi o ustanovení eucharistie, tak jak je zachytili pisatelé evangelií, srovnat mezi sebou navzájem. Tato evangelia byla psána pro různé, křesťanské skupiny, mohli to být pohano-křesťané a nebo příslušníci židovského společenství, kteří uvěřili v Krista. Jsou to různé postoje víry, do kterých se verše o ustanovení promítají. Nebylo by zcela správné, abychom si nedokázali nevšimnout toho, že se v tom nedůležitějším shodují.

1. Pojem Eucharistie

1. 1. Pojem Eucharistie obecně

Nejprve bychom si měli objasnit význam slova *eucharistie* a jeho obsah. Tedy vlastní význam slova *eucharistie* je uznání, vděčnosti, v nejběžnější světské řecké literatuře a v tomto smyslu jej nalezneme také v řeckém Písmu svatém, především tam, kde jde o mezilidské vztahy. Ovšem ve vztahu k Bohu má obvykle formu děkovné či žehnacích modlitby.² V biblickém pojetí by se dalo následně říct, že Kristova oběť, kterou podstoupil na kříži a oběť eucharistická jsou jednou a toutéž obětí. Kristus je totiž stejný, je to ten, který se obětoval na kříži, a ten, jenž se dnes v eucharistii vydává Bohu Otci skrze kněze. Eucharistické společenství ve své bohoslužbě přináší Krista nebeskému Otci a znovu ho daruje jako stejnou oběť, kterou nám nejprve dal on sám.³

Slovo „svátost“ v případě Eucharistie, můžeme chápat různými způsoby. Například mluvíme-li o svátosti jako o znamení, máme na mysli proměňování chleba v Tělo a proměňování vína v Krev, což má symbolizovat Kristovu smrt, kdy se Kristus obětuje za nás. A další způsob chápání Eucharistie je to, když říkáme slova „Nejsvětější Svátost“, myslíme tím samotného Krista, přítomného pod způsobou chleba, tedy že je zde skutečně přítomný celý a nerozdělený v proměněné Hostii. V Bibli najdeme čtyři texty⁴, které

² Srov. *Slovník biblické teologie*, pojem Eucharistie, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.

³ Srov. KOCH, K. *Eucharistie jako střed života církve*, Praha, 2006, s. 11.

⁴ M. Limbeck ve svém komentáři k Markovu evangeliu uvádí, že vyprávění o Kristově poslední večeři zaznamenávají všechna čtyři evangelia a Pavel (srov. Mk 14, 22 – 25; Mt 26, 26 – 29; Lk 22, 15 – 20; J 13; 1. Kor 11, 23 – 25). Je líčeno pokaždé jinak, takže vlastně nevíme, jak tato poslední večeře probíhala. (srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 180.).

Prof. L. Tichý uvádí ve své přednášce, která byla v rámci přípravy na Diecézní eucharistický kongres, že pisatel evangelia sv. Jana sice nevypráví o ustanovení eucharistie během poslední večeře, ale v 6. kapitole, kde je řeč o chlebě, jsou formulace, které vykazují právě eucharistické konotace. (srov. *Eucharistie : mysterium fidei*. Svitavy : Trinitas, 2002, s. 36.).

Pak je zde názor H. Langkammera, ten ovšem neuvádí Janovo evangelium, je to názor, který není ojedinělý, a ve kterém uvádí myšlenku, že texty o ustanovení eucharistie podléhají třem hlavním tradicím:

1. Mk 14, 22 – 25: textu Mk podléhá Mt 26, 26 – 28, a zčásti taky Lk 22, 19 – 20.

2. 1. Kor 11, 23 – 26 a Lk 22, 19 – 20. Tyto dva paralelní texty svědčí o společném zdroji.

3. Lk 22, 15 – 18 (srov. Mk 14, 25): verze Lk nám ukazuje velikonoční hostinu bez eschatologických momentů.

vypovídají o ustanovení eucharistie, a to v synoptických evangeliích: Mt 26, 26 – 29; Mk 14, 22 – 25; Lk 22, 15 – 20 a pak v listě, který psal apoštol Pavel do Korintu: 1. Kor 11, 23 – 25. V Janově evangeliu nenajdeme text o ustanovení eucharistie při poslední večeři, tak jak jí zaznamenali pisatelé synoptických evangelií⁵, ale jen pouze jakýsi náznak během Kristovy řeči o chlebu a to v 6. kapitole (Jan 6, 22 – 59), která vlastně začíná Kristovým zázrakem, při kterém rozmnožil chleby pro zástupy lidí. Tento zázrak najdeme ve všech čtyřech evangeliích.⁶

Nejstarší text o ustanovení eucharistie je od apoštola Pavla. Pavel ho patrně napsal při své třetí misijní cestě, kolem r. 57 v Efezu ve svém dopise do Korintu. Tento text z 1. listu Korintským zní: „Já jsem přijal od Pána, co jsem vám také odevzdal: Pán Ježíš v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal jej a řekl: ‚Toto jest mé tělo, které se za vás vydává; to čiňte na mou památku.‘ Stejně vzal po večeři i kalich a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva, zpečetěná mou krví; to čiňte, kdykoli budete pít, na mou památku.‘“ (1. Kor 11, 23 – 25).

Během různých dob byla tato svátost pojmenovávána různými názvy: Pavel ji líčí jako večeři Páně (srov. 1 Kor 11, 19), ve Skutcích apoštolů to je lámání chleba (srov. Sk 2, 42.46), nebo dar, či také oběť Kristova, památka, nebo také mše svatá. Výraz eucharistie se v křesťanské tradici ustálil pro slavnost ustanovenou Kristem při poslední večeři. Je ale především zapotřebí mít na paměti, že slovo eucharistie nezahrnuje jen poděkování za dobro, kterého se všem přítomným na této slavnosti dostává, nýbrž to, co toto slovo vlastně ještě více obsahuje, chválu Božích zázraků. Kristus uděluje tomuto pokrmu neměnnou hodnotu své vykupitelské smrti. Tímto úkonem lásky proměňuje sebe a veškeré stvoření v jediné poslání člověka, kterým je úcta k Bohu, která je podstatou naší víry, tedy našeho náboženství. V osobě Krista obětované na kříži a v eucharistii se celé lidské pokolení spolu s celým nekonečným vesmírem navracejí k Bohu, jako ke svému Otci.⁷ A. Grűn píše, že výraz „lámání chleba“, kterým eucharistii nazývá autor skutků apoštolů, „představuje vrcholný

(srov. LANGKAMMER, H. OFM., *Teologia eucharistii*, Opole : Wydawnictwo Św. Krzyża, 1997, s. 18.).

⁵ V evangeliu sv. Jana v 13. kapitole najdeme vyprávění o poslední večeři, ale k našemu údivu zjistíme, že o ustanovení eucharistie způsobem vyprávění, tedy popisování průběhu této hostiny, který vidíme v synoptických evangeliích, není v textu 13. kapitoly zmínka. Vlastně se dá z kontextu vyčíst, že už bylo po této večeři. (Srov. J 13, 1 – 30).

⁶ Srov. texty Mt 14, 13 – 33; Mk 6, 30 – 52; Lk 9, 10 – 17; J 6, 1 – 35.

⁷ Srov. *Slovník biblické teologie*, Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981, pojem Eucharistie.

moment Ježíšovy lásky, s níž se obětoval na kříži. Je v něm zjevné, že Ježíš nežil sám pro sebe, ale že se vydal pro nás.“⁸

Měli bychom si připomenout fakt, který uvádí A. Grún, když hovoří o tom, „že jako křesťané neslavíme eucharistii jen jako památku poslední večeře Páně, ale jako připomínku všeho, co Bůh v Ježíši Kristu vykonal, jak skrze něj mluvil k lidem, uzdravoval nemocné, povzbuzoval sklíčené, hříšné volal k obrácení a všem hlásal radostnou zvěst.“⁹ Proto katolická církev vždycky slavení prožívala jako oběť. Reformace pojem oběti odmítla a slavení večeře chápala jen jako večeři. Oběť znamená, že něco pozemského je pozvednuto do Boží dimenze, něco co se Bohu odevzdává, protože mu to patří. Tedy můžeme říct, že „významem oběti je odevzdání se. Podřizujeme se lásce, s níž myslel na kříži na každého z nás. Můžeme tedy věřit v hodnotu života každého z nás.“¹⁰ Při slavení eucharistie odevzdáváme Bohu svůj život. Náš život, když jsme se odevzdali do Božích rukou, nenáleží už nám samým, ale náleží Bohu. Vstupujeme do prostoru svobody, ve kterém nemusíme nic vykazovat, také nic nemusíme podávat, tedy vůbec nejde v této dimenzi o naši výkonnost.¹¹

V Katechismu katolické církve se o eucharistii hovoří v trojím významu,

- „za díkyvdání a chválu Otci
- za obětní památku Krista a Jeho Těla
- za přítomnost Krista mocí jeho slova a jeho Ducha.“¹²

V dokumentu II. Vatikánského koncilu o posvátné liturgii se hovoří, že v této svátosti se odhaluje úmysl Boží lásky, který vede veškeré dějiny vykoupení člověka. Tak eucharistická liturgie nabádá ty, kteří berou víru vážně, aby byli jedno v lásce a při této hostině lásky jedli z jednoho chleba, kterým je Kristus. V této smlouvě mezi Bohem a jeho lidem, která se při slavení eucharistické oběti stále a do konce světa bude obnovovat, Bůh získává a zapaluje ty, kdo v něho věří pro lásku Kristovu. Obzvláště z této svátosti, která je zdrojem Lásky a milosti se uskutečňuje v Kristu posvěcení všech lidí a oslava Boha. A právě toto má být a skutečně je cílem, ke kterému se orientuje veškeré působení církve.¹³ T. Špidlík

⁸ GRŮN, A., *Eucharistie*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 36.

⁹ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 15.

¹⁰ Tamtéž, s. 32.

¹¹ Srov. tamtéž, s. 31.

¹² KKC, § 1358.

¹³ Srov. SC, 10.

hovoří o tom, že tento eucharistický „pokrm neslouží mrtvým, ale pouze živým, proto nazývají teologové eucharistii „svátostí živých“.¹⁴

O filozofických spekulacích na téma eucharistie můžeme říci, že „filozofická spekulace o tom, jak se nám Ježíš může dát v chlebu a ve víně, nikam nevede. Podstatě eucharistické hostiny lze porozumět pouze na základě zkušenosti lidské lásky.“¹⁵ Dalo by se říct, že všechno stojí na jednom – na lásce. A spisovatel A. Grún to rozvíjí do dokonalosti tím, že říká: „jsme-li prostoupeni láskou, zakoušíme co je opravdový život, který naplňuje naše nejvnitřnější nitro. Věčný život, který nám byl darován v eucharistickém chlebě, je nová kvalita života, kterou můžeme zakoušet již nyní.“¹⁶ Prostě eucharistie je sama o sobě tajemství, které není možné odhalit, a přece nám Bůh dává svou milost, že do tohoto tajemství můžeme nahlédnout skrze víru.

Úctu k eucharistii projevují věřící především o svátku Těla a Krve Páně v eucharistickém procesí, při kterém je Eucharistie nesena v průvodu, a lidé, jí za zpěvu provází. Dalo by se říct, že takovéto průvody přispívají k tomu, že církve veřejně vydává svědectví víry a úcty k této svátosti. V každé farnosti se konají výstavy Nejsvětější Svátosti, je to kult, který ukazuje Krista, který je tu pro nás, tedy jde o to, abychom rozpoznali úžasnou a lidským rozumem nepochopitelnou přítomnost Krista. Existují dokonce i eucharistické kongresy, které jsou jedním z novějších projevů eucharistického uctívání mimo mši svatou. Mohou se konat jak na diecézní úrovni, nebo také národní nebo mezinárodní rovině. Tato myšlenka eucharistických kongresů má svůj původ ve Francii. Počátky těchto kongresů jsou spojeny s osobou Emilie Tamisiérové (1834–1910), ženy, která později oblékla řeholní šat.¹⁷ Jiným způsobem je možné i soukromé uctívání této svátosti, které se ovšem má konat mimo mši svatou. Proměněný chléb v Tělo Páně, tedy Eucharistie je uchovávána ve Svatostánku a toto místo je vsutku důstojné, jelikož zde přebývá Kristus skrytý uvnitř. Je třeba ještě podotknout, že „hlavním a původním účelem uchovávaní Nejsvětější svátosti mimo mši je

¹⁴ ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*, Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2005, s. 37.

¹⁵ GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 19.

¹⁶ Tamtéž, s. 24.

¹⁷ Srov. JONOVÁ, J., *Nástin dějin eucharistických kongresů*. [online], <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2009-1/Nastin-dejin-mezinarodnich-eucharisticky-kongresu.html>>.

udělování viatika. Druhotným účelem je podávání přijímání mimo mši a klanění se našemu Pánu Ježíši Kristu, přítomnému ve svátosti“.¹⁸

Papež Pius X. dekretem "*Sacra Tridentina synodus*" z r. 1905 podpořil častější přijímání dospělých a dalším dekretem „*Quam singulari*“ z r. 1910 umožnil dětem přistupovat k přijímání. Dítě tedy může přistoupit k prvnímu přijímání, jakmile začíná nabývat rozlišování mezi dobrem a zlem. Eucharistii se zabývá i dokument Kongregace ritu „*Eucharistikum mysterium*“ z r. 1967. O Eucharistii je napsáno několik papežských encyklik, např.: z r. 1902 „*Mirae caritatis*“ papeže Lva XIII., pro nás známější je encyklika Pavla VI. z r. 1965, která nese název „*Mysterium fidei*“, a konečně encyklika „*Ecclesia de Eucharistia*“ Jana Pavla II z r. 2003. Mimo encykliky existují ještě apoštolské listy na téma eucharistie, např. „*Dominicae coenae*“, hovořící o stejném tématu od téhož papeže Jana Pavla II. z r. 1980, nebo existují i posynodální papežské exhortace na stejné téma, např. z r. 2007 „*Sacramentum caritatis*“ nynějšího papeže Benedikta XVI. Dá se říct, že se některá encyklika, exhortace nebo list může dotýkat tajemství eucharistie, i když není psán přímo na toto téma. Eucharistie je vrcholem všech tajemství a úcty církve.

1. 2. Předobrazy Eucharistie

Každá událost musí mít nějaký svůj předobraz, a jestliže je Nový zákon naplněním Starého zákona, předpokládá se, že i eucharistie, jakožto novozákonní obraz má nějaké předobrazy ve Starém zákoně. Symbolika těchto předobrazů není daleko od skutečnosti obrazů – „chléb“, „víno“, „beránek“, „mana“. Jedním obrazem je oběť kněze Melchisedeche, který obětoval *chléb a víno* (srov. J 14, 18; Ž 110, 4; Žd 7, 1). Dalším předobrazem je *mana* na poušti, kterou dal Hospodin Izraelitům, na tento předobraz ukazuje taky sám Kristus (srov. Ex 16, 4n; J 6, 31). Jiným předobrazem by mola být Abrahámová oběť Izáka (srov. Gn 22). Zde najdeme, že Abrahám ve skutečnosti neobětuje svého syna, ale beránka. Dalším předobrazem je tedy *beránek*, kterého izraelité jedli, když vycházeli z egyptského otroctví (srov. Ex 12 – 13).

V knize proroka Malachiáše nalezneme odkaz na trvalou a čistou oběť (srov. Mal 1,1 - 11). Na samotného Krista se však ve Starém zákoně vztahují nejen výše uvedené předobrazy,

¹⁸ *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, s. 7 – 8.

ale i další, např. beránek vedený na porážku (srov. Jr 11, 19), služebník Hospodinův (srov. Iz 53). Bez těchto obrazů bychom nemohli porozumět novozákonní eucharistii v souvislosti s umučením Krista, jehož oběť se bez přestání obnovuje.

Mezi všemi předobrazy, které jsem tu uvedla, bych se chtěla pozastavit u předobrazu beránka, kterého Židé jedli při svém vyjití ze svého egyptského otroctví. Je to slavnost, kterou nazývali „hod beránka“, neboli „paschu“. Tento svátek Izraelité slavili jako vzpomínku vyjití z egyptského domu otroctví do zaslíbené země. Tento obraz eucharistie se ukazuje, že je víc než „předobrazem“, je nachystáním, či vytvořením předpokladu ke skutečné události Poslední večeře, vždyť tím velikonočním beránkem je sám Kristus. Dalo by se tedy říct, že eucharistie získala své jméno a charakter hostiny, chceme-li velikonoční hostiny, právě od této události. Kristus je titulován mimo jiné jako „Boží Beránek“.¹⁹ Cantalamessa píše k tomuto tématu, že „už v noci, kdy vyšel Izrael z Egypta, měl Bůh na mysli eucharistii, myslel na to, že nám dá pravého Beránka: *Když uvidím krev, pomenu vás, praví Hospodin*. To znamená, „dám vám přejít“, „ušetřím vás a zachráním.“²⁰ Eucharistie nás vysvobozuje z hříchu, tak jako Izraelity z otroctví. A jako mana, chléb z nebe, zachovávala při životě izraelský lid na poušti, tak eucharistie má být pro nás zdrojem života. Života věčného, ne toho co žijeme na zemi. Můžeme tedy říct, že Pascha jako Poslední večeře je památkou a zároveň očekáváním vzkříšení. Zde mi přijde vhodné uvést verš z Janova evangelia, kdy Kristus o sobě říká: „Já jsem chléb života; kdo přichází ke mně, nikdy nebude hladovět, a kdo věří ve mne, nebude nikdy žíznit. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.“ (J 6, 35. 54)

Dalo by se říct, že předobrazy eucharistie jsou symboly zcela lidských potřeb: jídla a pití, čili hostiny. Tedy se předpokládá, že člověk stoluje většinou ve společenství své rodiny. A to je veliký dar od Boha. Jestliže člověk něco dostává tak vzdává Pánu díky, což je díkůvzdání, a jako vyjádření vděčnosti Bohu tyto dary dává v oběť. Hostiny se pořádají u nějaké významné příležitosti. V souvislosti s předobrazem eucharistie by se dalo říct, že to je památka na Boží záchranu života ať už z egyptského otroctví, či jiného zachování života. Zde bychom mohli uvést jen tak na okraj, že hostina by se dala pořádat na památku nějaké smlouvy, smlouvy mezi Bohem a Izraelem. A docházíme ke středu, který už není

¹⁹ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 7.

²⁰ Tamtéž, s. 7.

předobrazem, ale skutečností, dávající nový význam těmto předobrazům, Tělu a Krvi Krista, tajemství naší víry a zároveň tajemství Boží lásky k nám.²¹ Je nutné se aspoň zmínit o tom, co píše A. Grún, a tedy, že „obřady při slavení eucharistie vycházejí z pradávných vzorů. Je v nich vyjádřena touha lidí po proměně, posvěcení a uzdravení života.“²²

1. 3. Eucharistie jako událost

Pro nás lidi žijící v dnešním světě a dnešní době eucharistie není přítomná jen v předobrazech Starého zákona, ale jako skutečnost. Důvodem je to, že Kristův rozkaz nemůže být vymezen jen na okamžik, když mluvil svá slova nad chlebem a vínem a také ho nemůžeme omezit ani na samotné díkůvzdání se slovy proměňování. Když Kristus svým učedníkům přikazuje, aby "to" dělali, myslí tím celé eucharistické dění, které nám zanechal.²³ Eucharistie má obsah, který původně měli židovské velikonoce, a ten není ani zapomenut nebo zrušen, ale naproti tomu je překryt mnohem důležitější náplní, kterou jí dal Kristus, a ta tu předchází náplň Velikonoc převyšuje a dává jí pravdivost. Můžeme ve slovech apoštola Pavla, která psal do Korintu, vidět tuto novost: náš velikonoční beránek, Kristus, je už obětován! (srov. 1 Kor 5, 7).²⁴ Kristus je jediný kdo přichází od Otce z nebe, v něm je zjevná Boží vůle se obětovat. Tak je nepochybné, „že Kristův život, jeho „tělo a krev“ jsou již v důsledku vtělení eucharistické, jsou zosobněným darem Božím světu a realizace tohoto daru ve večeřadle, v umučení a zmrtnýchvstání není ničím jiným, než aktualizací tohoto již od začátku tak míněného a započatého daru.“²⁵ Cantalamessa nám zde podává myšlenku, že „celé dějiny spásy jsou v eucharistii a eucharistie je v nich celých přítomná.“²⁶ A uvádí pěkné přirovnání, že jako v kapce rosy se zrcadlí celé nebe, tak se v eucharistii odráží celé dějiny spásy.²⁷

²¹ Srov. *Eucharistie : mysterium fidei*, Svitavy : Trinitas, 2002, s. 25.

²² GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 38.

²³ Srov. CABAN, P., *Slova o ustanovení eucharistie*. [online], <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Slova-o-ustanoveni-eucharistie.html>>.

²⁴ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 9.

²⁵ MIKULÁŠEK, F., *NZ, Kristologie*. Praha : Řád, 1994, s. 170.

²⁶ CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 6.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 6.

Pisatel evangelia sv. Jana na rozdíl od synoptiků, kteří vlastně popisují jen událost poslední večeře apoštolů s Kristem, která se stala základem eucharistie, pozoruje raději obětování, tedy smrt Krista na kříži. Podle něho jsou křesťanské Velikonoce, jakožto eucharistie ustanoveny na kříži, v okamžiku, kdy je Kristus, pravý Boží Beránek, obětován. Autor evangelia v 13. kapitole zdůrazňuje to, že se blížili židovské velikonoce, ale také zdůrazňuje Kristovu hodinu, hodinu jeho „oslavení“, to znamená smrti na kříži (srov. J 13, 1). U synoptiků má velkou závažnost příprava poslední večeře, kterou bude slavit, než zemře. Kde je světnice, v níž bych jedl se svými učedníky velikonočního beránka? (Lk 22, 11). Dalo by se říci, že večeře u synoptiků předjímá událost Kristova obětování, jako úkon, který je znamením proroků, kteří někdy předjímají předpovídanou událost.²⁸ Tedy z tohoto pohledu je toto Kristovo gesto, které učinil při poslední večeři, „rozlámaním chleba a ustanovení eucharistie, nejvyšším symbolickým a prorockým úkonem v dějinách spásy“.²⁹ Dá se říct, že Kristus svým ustanovením eucharistie, ohlašuje prorockým způsobem to, co se zanedlouho stane, a svátostným způsobem předpovídá vlastní smrt a vzkříšení. Tímto činem Krista se dotýká budoucnost přítomnosti. Jde tedy o jednu a tutéž skutečnost, o které vypovídají synoptikové, jako o události předpojaté symbolicky, a svátostné eucharistii, a v Janově evangeliu se plně a trvale zjevuje na kříži.³⁰

Kristova smrt a jeho zmrtvýchvstání je tou událostí, která zakládá, nebo eventuálně ustanovuje eucharistii, tedy skutečností, že Kristus dává život, aby si ho zase vzal (srov. J 10, 18). Pravdou je toto tvrzení, že eucharistie se zrodila z lásky k nám, a vše, celé konání Krista, se vysvětluje pohnutkou: jeho láskou k nám. V Písmu nejlépe vyjadřuje popis původu a podstaty eucharistie sv. Pavel: „... Kristus miloval nás a sám sebe dal za nás jako dar a oběť, jejíž vůně je Bohu milá.“ (Ef 5, 2) Tento popis ukazuje eucharistii jako dar a dílo Nejsvětější Trojice, tedy nejenom Kristus, ale i Otec a Duch svatý jsou účastni na ustanovení eucharistie. Kristus se obětuje Otci v Duchu svatém (srov. Žd 9, 14). Vskutku na Kristově kříži bylo vykonáno, to, co již nelze vykonat znovu, a ani nic většího pomyslet, že by někdo udělal čin větší než je Kristovo vykoupení. Zlo bylo v tomto okamžiku přemoženo a pro všechny bylo zjednáno vykoupení, a Nejsvětější Trojici je vzdávána veškerá sláva.³¹ Zde mi

²⁸ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 10.

²⁹ Tamtéž, s. 10.

³⁰ Srov. tamtéž, s. 11.

³¹ Srov. tamtéž, s. 13.

přichází na mysl verše ze Zjevení Janova, jak veliký zástup volal: „... velikým hlasem: ‚Díky Spasiteli, Bohu našemu, sedícímu na trůnu, a Beránkovi.‘ ... klaněli se Bohu a volali: ‚Amen! Dobrořečení i sláva a moudrost, díky a čest i moc a síla Bohu našemu na věky věků. Amen!‘“ (Zj 7, 10. 12)

1. 4. Eucharistie jako svátost

Jak víme, Kristus ustanovil svátost eucharistie při poslední večeři těmito slovy: „To čiňte na mou památku“ (Lk 22, 19b). Po celou dobu, tedy od založení církve Kristem, je tato svátost přítomná ve znamení chleba a vína. Je celkem důležité, abychom porozuměli jaký je rozdíl mezi událostí a svátostí, tedy rozdíl mezi dějinami a liturgií. Tento rozdíl však není příčinou toho, aby si tyto skutečnosti odporovali, nýbrž je tomu spíše naopak, totiž že historie odhaluje to, co se stalo a jak se to stalo, a liturgie vlastně působí to, že minulost není zapomenuta. „V dějinách tedy byla jen jedna jediná eucharistie, ta, kterou uskutečnil Ježíš svým životem a svou smrtí. Kdežto podle liturgie, je to díky svátostí ustanovené Ježíšem při poslední večeři, je tolik eucharistií, kolik se jich slaví a kolik se jich bude slavit až do konce časů. Událost se uskutečnila jen jednou (*samel*), svátost se uskutečňuje ‚pokaždé‘ (*quotiescumque*).“³² V liturgickém roce si toto ustanovení připomínáme na Zelený čtvrtek a obzvláště slavnostně na svátek Těla a Krve Páně, kdy bývá konáno i eucharistické procesí.

Ve slovech listu Židům, kde čteme o Kristu: „Vždyť on přinesl sebe sama jako neposkvrněnou oběť Bohu mocí Ducha, který nepomíjí.“ (Žd 9, 14b), můžeme vidět, že vlastně tato událost je „duchovní“, kterou chápeme tak, že k ní došlo v Duchu svatém. A jak víme Duch svatý je láska vycházející jak z Otce, tak i ze Syna. Tak ten způsobil to, že v hloubi Kristovy lidské duše vzklíčila touha spojená s vůlí obětovat se Otci za nás, přiměla ho taky k tomu, že objal z lásky k nám kříž. Na kříži Kristova oběť skončila ve chvíli, kdy zemřel, když sklonil hlavu a vydechl naposled (srov. J 19, 30). Jako celý Kristův život, je i jeho oběť uzavřená i neuzavřená, je momentální, která trvá pro tuto chvíli, podle dějin, i trvalá, tedy nepřetržitá podle Ducha. Eucharistie je umožněná Kristovým Duchem, který s námi prodlévá v církvi na základě Kristova příslibu, že požádá Otce, aby nám dal Přímluvce, který bude s námi navěky (srov. J 14, 16). Z tohoto pramení důležitost *epiklése*

³² CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 14.

(vzývání Ducha v momentu proměňování darů při mši svaté).³³ „Proměňování při eucharistické slavnosti ale nemůžeme omezit jen na chléb a víno. V těchto darech přinášíme Bohu celé stvoření. Vyjadřujeme skutečnost, že celý svět je prostoupen Kristem a že se s ním v tomto světě setkáváme. V chlebě pokládáme na oltář naši každodennost. V kalichu přinášíme veškerý žal a radost celého světa.“³⁴

K tomu, abychom mohli slavit eucharistii, ve které se proměňuje chléb a víno v Tělo a Krev Krista, je nutné aby byli vysvěcení kněží. Právě k proměňování darů je zapotřebí nástupců apoštolů a těmi jsou biskupové, kteří udělují dar kněžství. A učení katolické církve považuje kněžské svěcení za nezbytný předpoklad pro slavení eucharistie. Kněz je zástupcem Krista, ale i zástupcem lidí.³⁵ „V církevní službě svátostného kněžství je sám Kristus přítomen ve své církvi jako hlava svého těla, pastýř svého stáde, velekněz výkupné oběti, učitel pravdy. To vyjadřuje církev, když říká, že silou svátosti kněžství kněz jedná ‚in persona Christi capitis‘ — v osobě Krista — Hlavy: ‚Je to týž kněz Ježíš Kristus, kterého služebník skutečně zastupuje. Služebník pak je v síle kněžského svěcení, které přijal, připodobněn veleknězi, má moc působit silou samého Krista, kterého zastupuje (‘*virtute ac persona ipsius Christi*’).‘ „Kristus je pramenem každého kněžství: vždyť kněz Starého zákona byl jeho předobrazem, zatímco kněz Nového zákona jedná v osobě Krista.“³⁶ Kněz, který vysluhuje eucharistickou oběť „nemá jen úkol zastupovat Krista — hlavu církve před shromážděním věřících; kněz také jedná jménem celé církve, když přednáší Bohu modlitbu církve a především když přináší eucharistickou oběť.“³⁷ A „protože se ve svatém přijímání dotýkáme jeho ran, smíme doufat v uzdravení našich vlastních. Ježíšova minulost se tak stává pro nás přítomností.“³⁸ Tak se může dodat, že „slavení eucharistie není jenom památkou, ale i skutkem. Přicházíme poranění a ušpinění. Nemusíme svá zranění skrývat. Můžeme je odevzdat Kristu.“³⁹ Nabízí se otázka: zda by se eucharistie měla slavit každý den, jestliže jde o slavnost? Můžeme říci: Ano. Protože tím vyjadřujeme, že nejsme opuštěni ani v obyčejných dnech. A že každý den můžeme Bohu nabídnout k proměnění to, co nás právě

³³ Srov. CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení*, s. 15 – 16.

³⁴ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 28.

³⁵ Srov. LG, 10.

³⁶ KKC, § 1548.

³⁷ KKC, § 1552.

³⁸ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 27.

³⁹ Tamtéž, s. 26.

zaměstnává, co nás utiskuje, nebo co nás ochromuje, co v životě překáží.⁴⁰ Vždyť kdo by chtěl být opuštěn a kdo by nechtěl být proměněn k obrazu Krista? „Tím, že při slavení eucharistie vzájemně sdílíme své životy, vytváříme prostor pro společenství, rodí se soudržnost, lidské teplo a zájem o druhé.“⁴¹

Eucharistické slavení církve v sobě propojuje posloupnost pohledů: vzpomínku na vysvobození Izraelitů z Egypta, pokračování Kristovy přítomnosti ve způsobách proměněného chleba a vína, svátostné zpřítomnění Kristovy spásitelné oběti na kříži a jeho smrti, předpověď nebeské hostiny, představení Krista jako příkladu toho, kdo miluje službu druhým, a předjímání nebeské hostiny.⁴² Věřoučná a teologická tvrzení zcela jistě nemohou být vyvozena z našeho souhrnu nějakých znalostí, které o eucharistii máme, ale měly by být uspokojeny zkušeností, což by znamenalo, že tento prožitek, by měl být schopen vyjádřit zkušenost a oslovit hledajícího člověka. Víra směřuje i k nacházení antropologického smyslu lidství.⁴³

⁴⁰ Srov. GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 30.

⁴¹ Tamtéž, s. 37.

⁴² Srov. DONAHUE, J. R., HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 402.

⁴³ Srov. SCHILLEBEECKX, E., *To číňte na mou památku*. Praha : Vyšehrad, 1998, s. 123.

2. Pojem Evangelia

2. 1. Pojem evangelia obecně

Termín *evangelium* je odvozen z řeckého *euangelion*, což mohlo znamenat nějaké dobré poselství, nebo taky radostná zvěst. V biblickém jazyce Starého Zákona tímto slovem označujeme ohlášení vítězství, a proroci jím označovali dovršení Božích příslibů Mesiáše. Kristus používá tohoto slova ve smyslu, že se proroctví uskutečňují na něm. Teprve později se tento termín stal odborným výrazem označujícím čtveřici novozákonních spisů.⁴⁴ Tyto čtyři knihy Nového zákona o životě a učení Ježíše Krista byly nazvány jako evangelia podle Matouše, Marka, Lukáše a Jana. Otázkou zůstává, jestli tato evangelia skutečně napsali oni, nebo jsou jim připsána autorství, jak to bylo v jejich době běžné. V popředí evangelií stojí Kristovo veřejné působení, které začalo, jak se můžeme dočíst, v Galilei a skončilo v Jeruzalémě. Evangelia podle Matouše a Lukáše uvádějí i Kristovo dětství. Evangelium podle Marka, které zvláště silně zdůrazňuje Ježíšovo utrpení, se považuje za nejstarší; vzniklo kolem r. 70 po Kr. Matoušovo a Lukášovo evangelium, která podle odborníků vznikla kolem let 80 – 90 po Kr., se opírají o evangelium Marka. Je ale možné, že se neopírají o toto evangelium, ale může jít o nedochovanou, ale zjevně předpokládanou sbírku ať už písemně zachycených, či ústně tradovaných Kristových slov, tedy jeho moudrých a mocných slov, takzvaných logií, která byla v tehdejší jazyce židů, tedy v aramejštině. Jako poslední podle výzkumů vzniklo evangelium sv. Jana, a to kolem r. 100 po Kr. Janovo evangelium má naprosto individuální pojetí - na rozdíl od synoptiků prohlašuje Ježíše jednoznačně a otevřeně za Božího jednorozeného Syna, Slovo (*Logos*) charakterizuje se osobitým způsobem vyjadřování a přesnými teologickými formulacemi.⁴⁵

Kromě kanonických evangelií existují ještě tradována apokryfní evangelia. Tento termín se u pohanů používá k označení jakékoli knihy, která obsahuje učení, které mělo být utajováno před nezasvěcenými osobami. Souběžně s vymežováním kánonu biblických knih se tímto výrazem pojmenovávaly spisy, které do kánonu nepatřily, ale měly u lidí posvátnou úctu, která se rovnala vážnosti kanonických knih. Rozdělují se jako knihy kanonické:

⁴⁴ Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*, pojem Evangelium.

⁴⁵ Srov. *Bible* : úvody k jednotlivým evangeliím, s. 11; s. 41; s. 59; s. 90.

na evangelia (např. evangelium Židů, evangelium Petrovo, či evangelium Dvanácti apoštolů), skutky, listy a apokalyptickou literaturu.⁴⁶ Od 2. stol. byly tyto spisy s touto tematikou a stále se setkáváme s pokusy zkoordinovat je do jedné kompozice. Jedním z těchto pokusů je např. Taciánův Diatessaron, ve kterém použil i apokryfních prvků.⁴⁷

2. 2. Evangelium podle Jana

Janovo evangelium má ve srovnání s ostatními evangelií (tedy synoptickými) velmi osobitý ráz, který je rozpoznatelný na první pohled. Kristus v tomto evangeliu častěji putuje mezi Galileou a Jeruzalémem. Soustředění na hlavní město Jeruzalém má podle všeho tyto teologické důvody: 1. Kristus se dává poznat na veřejnosti, kde jsou přítomny i teologické authority. Autor textu se v něm zmiňuje o třech velikonočních svátcích (srov. J 2, 13; 6, 4; a 11, 55), z toho můžeme usuzovat, že Kristovo působení trvalo alespoň dva roky. 2. Text Janova evangelia se neodlišuje od ostatních jen stavbou, ale do značné míry také obsahem. 3. Má nezaměnitelnou teologickou charakteristiku. Je to zejména patrné v jeho christologii. Toto evangelium se představuje jako čistě christologické. Kristus je Bohem poslaný a Boha také zjevuje. Kristus v Janově evangeliu mluví stále o sobě samém, i když to neustále zahrnuje i Kristův vztah k Otci. Vedle christologických výpovědí má obrovskou důležitost téma víry. Pisatel evangelia, nepoužívá slovo „víra“, ale sloveso „věřit“, čemu nasvědčuje fakt, že víru chápe jako vitální a pružný vývoj.⁴⁸

Autor evangelia se zajímá nápadným způsobem o člověka, o jeho štěstí, o spásu člověka, či o jeho definitivní naplnění bytí člověka. Janovo evangelium chce také ukázat a poskytnout odpovědi na nejzazší, o všem rozhodující otázku, kterou si pokládá každý člověk, a to: *Jak a kde může člověk dosáhnout pravého života?* Na tuto naléhavou otázku nejen z pisatelova období Janovo evangelium odpovídá: *skrze Ducha!* Životodárný Duch, „*Duch pravdy*“, nebo též „*Přímluvce*“, „*Utěšitel*“ podněcuje k víře, která je nepostradatelnou podmínkou živého vztahu ke zmrtevýchvstalému Pánu (srov. J 3, 3 – 5; 6, 47. 63).⁴⁹

⁴⁶ Srov. PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*. Pojem Apokryf.

⁴⁷ Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 s. 4.

⁴⁸ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 10 – 11.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 12.

Pro toto evangelium jsou charakteristické dlouhé Kristovy řeči a dialogy, kterými uvádí člověka do života z víry se vším, co k tomu patří. Zvláštní formu představují teologicky důležité „obrazy“ (např. „dobrý pastýř“ v 10. kapitole, „vinný kmen“ v 15. kapitole). Jak je vidět, Janovo myšlení krouží jakoby ve spirále okolo několika, pro spásu rozhodujících pojmů, kterými jsou život, pokoj, světlo, radost, pravda, slovo, věřit, poznat, milovat. Tyto pojmy jsou tak úzce spřízněné, že je téměř možné je zaměňovat.⁵⁰

Janovo evangelium přitahovalo člověka nejen v době sepsání, ale po celá staletí, především svou duchovností, která přetrvává v nezmenšeném rozsahu až do dnešní doby. Příčinou je soustředění se na podstatné, má tedy prohloubený pohled na Krista, zaznamenané obrazy, které navazují na existenciální lidské zkušenosti, a v neposlední řadě také jeho meditativní charakter. V tomto evangeliu dostává slovo „vysoká teologie“, výsledek dlouhého procesu teologické kontemplace.⁵¹

2. 3. Evangelia synoptiků

Synopse je jeden ze způsobů studia Bible, respektive se vztahuje ke studiu evangelií. První tři evangelia také bývají označována synoptická, protože se v mnoha směrech shodují ve výstavbě i obsahu. Tedy se dá říci, že u těchto evangelií to znamená, že tyto texty jsou si podobné svou stavbou i obsahem. Některé části těchto evangelií obsahují dokonce i téměř doslovné formulace vět. Z tohoto důvodu je tedy možné texty položit vedle sebe a navzájem je porovnávat.⁵² Ve zpracování samém je v těchto evangeliích mnoho shod často i slovních, nicméně si každý z pisatelů uchovává svůj osobitý styl. Jejich vzájemnou shodu i zvláštnosti máme možnost dobře pozorovat, jestliže dáme vedle sebe textové části, které vypovídají o stejné události. Porovnáváním těchto textů pak vidíme hodně věcí, které by nám jinak nedošly.⁵³ Existují hypotézy, proč jsou tato tři evangelia podobná obsahem i strukturou. Např. hypotéza dvou pramenů u evangelia Lukáše a Matouše, jejich pisatelé používali

⁵⁰ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*, s. 13.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 18 – 20.

⁵² Srov. MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008 [online], [citováno 5. 09. 2011], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>, s. 16.

⁵³ Srov. Vznik pravých evangelií. [online]. [citováno 5. 09. 2011]. <http://java.chytrak.cz/farnostPP.cz/about/Kazani/Ucici%20se%20cirkev/C1/vznik_evangeliu.html>.

Markovo evangelium, pramen Q a nějaký vlastní speciální materiál. Někteří badatelé se domnívají, že autor Markova evangelia používal evangelium Lukáše a Matouše nezávisle na sobě, z nichž pak sjednocením obou vytvořil text vlastního evangelia, tj. Markova evangelia.⁵⁴

Matoušovo evangelium v Bibli nalézáme jako první, jeho působení na teologii a bohoslužebný život byl výrazně větší než vliv Markova či Lukášova, přestože toto evangelium není nejstarší. Jeho středem jsou především základní myšlenky židovské teologie. Dalo by se říct, že pro pisatele evangelia došly dějiny vyvoleného národa, tj. Izraele ke svému cíli v Ježíši. Tento Ježíš, který je narozený z Marie a nazývaný Kristus, avšak především je Boží Syn – *Immanuel* (srov. Mt. 1, 20 – 23; 27, 54). Autor svým sepsáním evangelia ukazuje na to, že s Kristem se otevřela nová životní cesta nejprve pro Bohem vyvolený národ a později pro všechny národy ve společenství s Kristem, plnit vůli Boží a takto uvádět Kristovo poselství: „Nebeské království je zde!“ (srov. Mt. 4, 17). Zcela jasně ukazuje, že nejde ani tak o nějakou gnózi, ani o přiznání se ke Kristu, spíše autorovi jde o správné jednání. Odvolává se tedy méně na víru, avšak mnohem více na myšlení, to může znamenat, že předpokládá porozumění tomu, co napsal.⁵⁵

Dalším, v pořadí druhým evangeliem v Písmu sv. je Markovo, které je ovšem podle badatelů starší než evangelium Matouše, a mělo by být před ním. Pisatel tohoto spisu se snažil vyjádřit zcela zřetelný *teologický* pohled na evangelium o Kristu, uchýlil se k obrazům a idejím, představám i nadějím, které měl on sám vžité, a byly mu dostatečně a důvěrně známé z Písma. Toto evangelium především vypráví o činech Krista, a poněkud méně nám předává jeho slova. Když autor cituje něco ze Starého zákona, opírá se o textovou předlohu řeckého překladu. Pisatel textu tohoto evangelia rozvíjí vlastní stylistický prostředek – tzv. „*mesiášské tajemství*“. A vypovídá-li o Kristu, pak mluví o něm jako o milovaném Synu Božím (srov. Mk. 1, 11), skrze kterého přišlo do tohoto světa Boží království (srov. Mk. 1, 14n). Nebylo bezpodmínečně nutné, aby ti kteří budou evangelium číst znali tradici

⁵⁴ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*. Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003, s. 16.

⁵⁵ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, s. 8 – 15.

i předchozí texty, která evangelia při psaní měl k dispozici, aby bylo zřejmé, o co mu v jeho spise šlo.⁵⁶

V pořadí třetí je Lukášovo evangelium, které je ze všech synoptických evangelií nejdelší, a které je napsáno, jak píše P. G. Miller, z víry a pro víru v Krista, mající základ v křesťanském Krédu, tradici, kterou měl pisatel Lukášova evangelia už zformovanou v Markově evangeliu. Autor si vzal za úkol, že chce vyprávět o Kristu a do textu připojit dosud nerozšířený materiál a obsah lépe a nově setřídít. Měl k tomu k dispozici Markovo evangelium, *pramen Q* a vlastní látku. Autor tohoto evangelia měl teologické a eklesiologické záměry, píše v době, která měla nové požadavky spojené s účelem misijní a pastorační orientace tehdejší církve, a která také vyžadovala kritické prozkoumání tradice o Kristu. Pisatel se snaží ukázat naléhavou obsahovou a osobní spojitost, a návaznost mezi Kristem a jeho církví. Především mělo dílo umožnit církevním obcím, ohrožovaným gnostiky a falešnými proroky, odvolávat se na dílo jako na autentickou a na tradici stavěnou nauku o Kristu. Ve své christologii líčí Krista, jako zachránce chudých, zbědovaných, nemocných, vyvržených a hříšníků (srov. Lk. 19, 10; 1, 53; 4, 18; 6, 20n; 14, 12).⁵⁷

⁵⁶ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, s. 11 – 17.

⁵⁷ Srov. MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 11 – 19 .

3. Eucharistie v Janově evangeliu

V Janově evangeliu není zaznamenáno ustanovení Eucharistie při poslední večeři Krista s jeho učedníky, jako je tomu u synoptických evangelií. Ani zde nenajdeme to, že by autor Janova evangelia psal o poslední večeři Krista se svými učedníky. Biblický text z evangelia podle Jana, představující náznak ustanovení Eucharistie se nachází ve verších 52 – 58. „Židé se mezi sebou přeli: ‚Jak nám ten člověk může dát k jídlu své tělo?‘ Ježíš jim řekl: ‚Amen, amen, pravím vám, nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den. Neboť mé tělo je pravý pokrm a má krev pravý nápoj. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává ve mně a já v něm. Jako mne poslal živý Otec a já mám život z Otce, tak i ten, kdo mne jí, bude mít život ze mne. To je ten chléb, který sestoupil z nebe – ne jako jedli vaši otcové, a zemřeli. Kdo jí tento chléb, živ bude navěky“ (J 6, 52 – 58)

V tomto textu je symbolika chleba jako chleba eucharistického, když Kristus říká o sobě: „Já jsem chléb života.“ (J 6, 48). Pak také symbolika krve, která se za nás prolévá, tehdy, když Kristus řekl: „...má krev je pravý nápoj.“ (J 6, 56). O chlebu, který denně konzumujeme, se dá říci toto, že čím je starší, tím více se z něho dá nakrájet. Nebo se také dá říct, ale to by se vztahovalo k tomu, z čeho se chléb dělá, že „v tom, co nazýváme ‚chleb‘, je obsaženo tajemství utrpení. Předpokladem chleba je, že semeno – pšeničné zrnko – bylo vloženo do země ‚zemřelo‘, a že z toho zániku vyrostl nový klas. Pozemský chléb se může stát nositelem Kristovy přítomnosti, protože v sobě sám nese tajemství utrpení, sjednocuje v sobě smrt a zmrtvýchvstání.“⁵⁸

Dává jíst své tělo. To by byl důvod sporu mezi Kristem a Židy. Ty, jak se zdá, to podráždilo, protože si mezi sebou kladli otázku: „Jak nám ten člověk může dát k jídlu své tělo?“ (J 6, 52). Kristus, který je skutečně pravým chlebem z nebe, zde v této situaci vidí „příležitost k tomu, aby uzavřel svou řeč o zdokonalení Mojžíšova daru z nebe skrze vlastní sebevydání“.⁵⁹ Tato jejich otázka, tedy jak on může dát své tělo za pokrm, v sobě odráží neporozumění, a je vidět, že myslí na fyzické tělo. Dá se říct, že ani učedníci to, co a jak myslel Kristus, zpočátku nechápali a byli také těmi slovy ohromeni, a proto se po této řeči

⁵⁸ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*. Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, s. 190.

⁵⁹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, s. 243.

i jich Kristus ptal: „I vy chcete odejít?“. Po této otázce následovalo Petrovo vyznání (srov. J 6, 67 – 69).

Řeč o chlebě života od 25. do 59. verše představuje Ježíše jako pravý chléb z nebe, který nahrazuje dřívější chléb z nebe, totiž manu, kterou dal Bůh Izraelitům na poušti, když putovali z otroctví do Zaslíbené země.⁶⁰ Chléb, který měli na poušti – mana, „i když přicházela z nebe – byla potravou pozemskou, ba náhražkou, a její přísun nutně skončil, když se z pouště dospělo do obydlených krajin“.⁶¹ Srovnání many z pouště a Krista jakožto pravého chleba z nebe. Kristus jim prostě připomíná zkušenost Izraelitů. Ale tady vskutku jde i docela jiný chléb – „chléb, který sestupuje z nebe osobě Ježíše, slibuje život věčný – pro ty, kteří jí tento chléb, nebude smrt (J 6, 50).“⁶² Kristus dává neočekávaný příslib: „A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa“ (J 6, 51c). Kristus se stává chlebem a ve 53. verši pak připojuje řeč o své krvi, kterou dává a kterou máme pít. Tady se zdá, že vidíme zcela průzračný náznak Kristova vydání se smrti, i když ta nad ním nemá svou moc, a tajemství kříže. Tady opravdu můžeme vidět nejen zjevný odkaz na eucharistii, ale i na Kristovu oběť. Tato oběť eucharistii zakládá. Oběť Krista, který pro nás a pro celý svět prolévá krev a tak, jako kdyby ze sebe vystupoval, vylévá svou krev a dává se nám.⁶³ Kristus, pravý chléb, „který sestoupil z nebe, podává zprávu o Bohu v bezvýhradném darování sebe sama za život světa.“⁶⁴ V Kristu „nám Bůh skutečně daruje manu, na kterou lidstvo čeká, pravý „chléb z nebe“ – ten, skrze nějž můžeme v hloubi žít jako lidé.“⁶⁵ Kristus se tady obrací na zástup lidí a říká: „Pravý chléb z nebe vám dává můj Otec; nebo chléb boží je ten, který sestupuje z nebe a dává život světu.“ (J 6, 32 – 33). V tomto darování dochází až k tomu, že se Kristus celou svou bytostí ztotožňuje s chlebem. „Já jsem ten chléb živý, který sestoupil z nebe; kdo jí z tohoto chleba, živ bude navěky. A chléb, který já dám, je mé tělo, dané za život světa.“ (J 6, 51). A kdo bude jíst tento „chléb života“ bude žít navěky. Tímto veršem označuje svůj úmysl: to, že se chce darovat Otci jako chléb pro nás. Kristus se tedy projevuje viditelně jako chléb, chléb

⁶⁰ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁶¹ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 188.

⁶² MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 241.

⁶³ Srov. BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 189.

⁶⁴ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 241.

⁶⁵ BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 190.

života, který Bůh Otec poskytuje lidem, aby měli účast na jeho Božském životě.⁶⁶ Dále bychom mohli říct, že eucharistie se projevuje jako věčně trvajícím veliké a důvěrné setkání Boha s člověkem, ve kterém se Kristus dává jako „tělo“, abychom se s ním, v něm a skrze účast na jeho cestě, kterou šel před námi, stávali „duchem“.⁶⁷ A tak došli tam, kde je Kristus.

Neměli bychom zapomínat na souvislost židovských Velikonoc s touto Kristovou řečí. Tedy „jako kdysi lid Izraele jedl manu na poušti a sytil se zachováváním Zákona, který dostal na Sinaji, tak nyní je svět povolán k tomu, aby přijal další zjevení Boží v lámaném chlebě a vylité krvi Syna člověka – tak získá život nyní i navěky (srov. J 6, 53 – 54).“⁶⁸ Autor Janova evangelia používá přítomný čas slovesa mít - „má život“ (srov. J 6, 54). Z toho vyplývá, že Kristus neslibuje to, že věčný život dostaneme až po smrti, nýbrž jasně říká, že tento život dává nyní těm, kteří mají účast na jeho oběti, tedy těm, kteří jedí tělo a pít krev Krista. Protože jak o sobě říká sám Kristus, že on je „život“ (srov. J 14, 6).⁶⁹ Snad proto Kristus vybízí k tomu, aby spíše usilovali o pokrm, který zůstává, totiž o ten, který sám dává. A když Kristus říká to, že jeho tělo je pravý pokrm a jeho krev pravý nápoj (srov. J 6, 55), dokola se vlastně opírá o celou tuto řeč o chlebě života. Dá se říct, že skrze bezpodmínečné přijetí tohoto Božího zjevení, „které je zpřístupněno skrze Ježíšovu krvavou smrt, vstoupí věřící do vztahu vzájemné důvěrnosti, v němž žije v Ježíši a Ježíš v něm.“⁷⁰ Snad právě toto měl na mysli sv. Pavel, když v listě Galatským psal toto: „nežiji už já, ale žije ve mně Kristus.“ (Gal 2, 20). Tuto větu sv. Pavla, by bylo možné chápat tímto způsobem: jako Kristus je na živu z Otce, tak věřící žije a bude žít z Krista. V textu, který následuje je patrné, že Kristus mluví o jednotě mezi Otcem a Synem, tedy o vzájemném přebývání. O otci mluví jako o „živém otci“, který posílá Syna, a ten má v sobě život skrze vzájemnou blízkost spojující Otce se Synem. Z logiky vyplývá, že kdo posílá, musí „žít“ a ten kdo je poslán, „žije“ skrze toho, kdo ho poslal. A Kristus vlivem toho spojení s Otcem má moc dát život těm kdo uznají tu pravdu víry, že Otec se zjevil v Synovi. Tato představa myšlenky zjevení Boha v Synu a skrze Syna není vůbec nová, ale má jen v souvislosti s velikonočními svátky jiný,

⁶⁶ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis*. Posynodální apoštolská exhortace Praha, Paulinky, 2007, s. 12.

⁶⁷ Srov. BENEDIKT XVI., *Ježíš Nazaretský*, s. 190.

⁶⁸ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

⁶⁹ Srov. ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie – lék nesmrtelnosti*, s. 37.

⁷⁰ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

totiž nový rozměr. To je tím rozměrem: „jako v celém evangeliu dává bezpodmínečná oddanost zjevení Božímu v Ježíši a skrze něj život na zemi i život věčný, tak ten kdo jí Ježíšovo tělo, bude žít z něj.“⁷¹ To je právě to: Kristus žije z Otce, a my žijeme z Krista. A jak píše A. Grún: „V Ježíšovi se zjevuje opravdový, věčný život, který Bůh daroval člověku. Tiší náš hlad a žízeň po plném životě. Ježíš nás miloval až do krajnosti a k tomu nás přivádí při každém slavení eucharistie.“⁷²

Jak můžeme z textu zjistit, tato řeč končí tam, kde začala, a to v Kafarnau, a taky tím, že Kristus, jak na začátku, tak na konci, porovnává chleba, který dal Hospodin Izraelitům na poušti, s chlebem, který sestoupil z nebe. Můžeme zde poznamenat, že vlastně tímto „chlebem z nebe“, jímž je Kristus sám, jsou veškeré dary z nebe předstiženy, pozbývají na důležitosti. Autor nebo chceme-li, vyprávěč, uzavírá řeč o chlebu života komentářem, že Kristus se během této řeči nachází v Kafarnau, přímo v centru židovské bohoslužby, v synagoze, protože jsou právě velikonoční svátky, a pronáší toto poselství, které předpokládá tradici Židů pro tyto svátky. Kristus však tuto tradici uskutečňuje a dokonce jí přesahuje, dává jí nový smysl.⁷³ Jak víme, tělo a krev jsou vlastnosti tělesné stránky člověka. Kristova řeč napovídá, že „tělo“ a „krev“ jsou upozorněním na skutečnost, že „oním životodárným pokrmem je vtělený život a skutečná smrt Syna.“⁷⁴ Z toho vyplývá, že „obětí Kristovou se náš život obnoví skrze moc Kristovy lásky.“⁷⁵ Kristus dává jídlo pro náš život s ním, a tím pokrmem je doopravdy jeho tělo a krev. Zde je zapotřebí zmínit, že se také hovoří o Tóře, Zákonu, jako o pokrmu. Tedy jak hovoří F. J. Moloney: „jako byli předkové Izraele nasyceni darem Tóry, Ježíš nasytí celý svět darováním sebe sama. Lid Izraele byl nasycen manou, která je trvale zpřítomněna v pokrmu, který se nabízí v naprostém přijetí a zachovávání Zákona.“⁷⁶ Teď se od Krista, kterého neuznávají, dozvídají, že je nezbytně nutné, aby jedli tělo a pili krev Syna člověka. (srov. J 6, 53) a dále Kristus říká: „Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den.“ (J 6, 54). V těchto Kristových slovech zaznamenáváme náznak eucharistie.

⁷¹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷² GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 22.

⁷³ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷⁴ Tamtéž, s. 243.

⁷⁵ GRÚN, A., *Eucharistie*, s. 33.

⁷⁶ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 244.

Je celkem výjimečné na této Kristové řeči o chlebě, že pojednává o ústřední myšlence, která je pojmově popsitelná jako *zjevení – víra – život*, a pomáhá si obrazem chleba, který je zdrojem života. Z tohoto pohledu se ukazují přenesené vyjádření potřeb člověka jako „hladovět“, „přijít k“, „být dán“. Prostřednictvím těchto obrazů chce pisatel Janova evangelia napsat v každém případě jen jediné a to, že chce-li člověk dospět k tomu, aby jeho vlastní život byl opravdový a neopomíjený, měl by uvěřit v Krista jako toho, kdo je vyslancem Božím.⁷⁷ V šesté kapitole evangelia sv. Jana, ve verších 52 – 58 se soustřeďuje bohatství tradice eucharistického jazyka: „chléb“, „pokrm“, „tělo“, „krev“, „jíst“, „pít“, „dát“, „za“.⁷⁸ F. J. Moloney dále hovoří o tom, že „hlavní smysl této závěrečné části řeči o chlebu z nebe není eucharistický, ale midrašský komentář ke slovesu „jíst“.“⁷⁹ Není od věci poznamenat, že místo řeckého slova *σωμα*, které je v textu u synoptiků, tady v tomto textu máme pro „tělo“ slovo *σάρξ*. To by mohlo být dáno pravděpodobně ovlivňováním pisatele tohoto evangelia tradicí o poslední večeři, jak byla podávána v syrské církvi. S tímto názvoslovím se totiž setkáváme, kromě midrašských výkladů také u Ignáce z Antiochie. Nelze si nevšimnout, že „jíst“ je v Janově textu formulováno nejen slovesem *έσθίω*, které je ostatně běžné v Novém zákoně, ale zde rovněž je vyjádřeno slovesem *τρώω*, které původně mělo význam „žvýkat, křoupat“. Mělo by to zřejmě podtrhnout reálnost eucharistických darů Kristova těla a krve, i když sloveso *έσθίω* se významově od toho slovesa v době vzniku evangelia nelišil.⁸⁰

Jestliže je to midrašský komentář, pak z tohoto pohledu to jsou jen slovní hříčky na toto sloveso. Nicméně hlavní myšlenkou řeči o chlebu života je to, že autor Janova evangelia se snaží ukázat na Krista jako na zjevení Boha, tedy jak říká Kristus – na pravý chléb z nebe, který přivádí k dokonalosti manu – chléb z nebe, coby dřívější dar Boží pro Izraelity, s malým rozdílem, kterým je fakt, že Kristus přišel nejen pro Izraelity, i když ho odmítli (srov. Mt 15, 24). Autorův náznak eucharistického jazyka v poslední části řeči o chlebě života má odpověď v tom, že se s Kristovým tělem a krví setkáváme kdykoliv při slavení eucharistie, pozadí textu tak připomíná eucharistii. F. J. Moloney hovoří o tom, že „eucharistie se konkrétně uskutečňuje – v eucharistické praxi křesťanského čtenáře, to co

⁷⁷ Srov. PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*, s. 56.

⁷⁸ Srov. MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 245.

⁷⁹ Tamtéž, s. 245.

⁸⁰ Srov. *Eucharistie : mysterium fidei*, s. 37.

autor vysvětloval v řeči. Eucharistie je místem, kde se člověku dostává věčného života. Při setkání s lámaným tělem a prolitou krví Ježíše ‚vyvýšeného‘ na kříži (J 6, 53 – 54) je věřící vyzýván, aby se rozhodl, zda přijme zjevení Boha v tomto setkání, či nikoli (J 6, 56 – 58), a tedy na základě tohoto rozhodnutí získá, nebo ztratí život (J 6, 53 – 54).⁸¹ Kristus o sobě říká: „A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“ (J 12, 32). Tímto má tedy na mysli, že ze svého kříže, který už není potupným nástrojem smrti, bude přitahovat lidi. Setkání s ‚vyvýšeným‘ proměňuje lidské životy někdy k nepoznání.

⁸¹ MOLONEY, F. J., *Evangelium podle Jana*, s. 246.

4. Eucharistie v synoptických evangeliích

4. 1. Všeobecně o Eucharistii, jak je zaznamenána v synoptických evangeliích

Texty o ustanovení eucharistie vypovídají o tom, co Kristus učinil a pověděl. Jde tedy očividně o jeho historickou existenci. Zde uvedu texty této události jak je zaznamenali pisatelé synoptických evangelií:

V evangeliu sv. Matouše 26, 26 – 28:

„Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: ‚Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: ‚Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů.‘“

V evangeliu sv. Marka 14, 22 – 25:

„Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: ‚Vezměte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni. A řekl jim: ‚Toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé. Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.‘“

V evangeliu sv. Lukáše 22, 17 – 20:

„Vzal kalich, vzdal díky a řekl: ‚Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.‘ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: ‚Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To číňte na mou památku.‘ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: ‚Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.‘“

Tradice synoptická umísťuje poslední večeři Krista s učedníky do předvečera Velikonoc, tedy do večera před Kristovou smrtí na kříži, takže tuto večeři „na rozloučenou“ představují jako skutečnou velikonoční večeři. V Janově evangeliu nalezneme ve 13. kapitole, že tato večeře je situována do dne příprav, tedy do dne kdy se měli zabíjet velikonoční beránci, ovšem s tím rozdílem, že v tomto textu není další vyprávění o ustanovení eucharistie.⁸² „Eucharistie je pokračováním všech hostin, kterých se Ježíš během svého života

⁸² Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 401.

zúčastnil... Při těchto hostinách dal Ježíš lidem zakusit Boží dobrotu a laskavost a obdaroval je Božími dary, láskou a milosrdenstvím, bezpodmínečným přijetím, odpuštěním hříchů a uzdravením jejich nemocí. Ježíšovo stolování s hříšníky i spravedlivými je prodchnuto radostí a vděkem za Boží uzdravující a osvobozující blízkost.⁸³ Opakováním Kristovy poslední večeře s apoštoly, konané nejprve apoštoly a pak i církevními obcemi, má nesmírný úkol, a to, uchovávat živou Kristovu památku a tím realizovat Jeho přítomnost v kterékoliv obci kde se památka slaví.⁸⁴ Aby to bylo věroučně přesné, v tomto ohledu a touto činností se má na mysli reálná přítomnost Krista.⁸⁵ Dalo by se říct, že zpočátku při poslední večeři probíhalo vše jako obvykle, až na dvě překvapení. Jde o Kristovo tajemství sebedarování. Na straně jedné vidíme užaslé a překvapené apoštoly. Na straně druhé koho z nich by napadlo, že Kristus při této hostině jim dá za pokrm sebe. Kristus tím, že se nám vydává pod způsobou chleba a vína, a pak i zcela autenticky na kříži, se obětuje za nás, dává se celý se vším co má a v eucharistii k nám přichází.

Kristus, jak bylo v tomto národě zvykem, vzal na sebe roli „otce rodiny“ a žehnal chléb, nato ten chléb vzal a lámal, zde přišlo apoštolům první překvapení, a to byla Kristova slova: „Vezměte, toto jest mé tělo.“ (Mk. 14, 22). Tato věta znamená zcela jisté, fakt, že Kristus „chápe chléb jako své tělo, které se vydává ‚za vás‘ (*hyper hynon*) ve smyslu zástupné smírné oběti (Iz. 53, 10 – 12).“⁸⁶ Někteří vědci se domnívají, že Kristus výhradně ukazoval na chléb, zatímco další skupina vědců říká, že věta „Vezměte, toto jest mé tělo.“ (Mk. 14, 22) může znamenat „Toto jsem já.“ eventuálně „Toto je či představuje moje tělo.“ O toto se opírají teologické výpovědi o „skutečné přítomnosti“, nebo „transsubstanciaci“, které jsou vlastně rozvinutím tohoto textu.⁸⁷ Kupodivu učedníci porozuměli, že Kristus jim tímto chlebem chce dát darem sám sebe.

Taktéž Kristus při žehnání kalicha udivil apoštoly po druhé tím, že chtěl, aby pili všichni z jeho kalicha. Toto nebylo zvykem, ani při paschální hostině, že by pili z jednoho kalicha. „Otec rodiny sice mohl podat svůj kalich, nad nimž vyslovil požehnání, některému

⁸³ GRŮN, A., *Eucharistie*, s.16.

⁸⁴ Srov. MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁸⁵ Srov. KKC, § 1373.

⁸⁶ MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁸⁷ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 398.

spolustolovníkovi, kterého chtěl zvláště pocítit, nebo také paní domu ve vedlejší místnosti.“⁸⁸ Z textu je dost jasné, že „slova o významu kalicha odkazují k nové smlouvě (Jr. 31, 31- 34), která podle Ex 24, 8 bude určovat nový vztah k Bohu v poslední době.“⁸⁹ Ale Kristus chtěl svým kalichem dát účast na Nové smlouvě, která bude založená na Kristově krvi, tzn. na jeho životě, jenž se vydává „za mnohé“.⁹⁰ Toto „vydávání“ a „prolévání“ zcela srozumitelně odkazuje na Kristovu smrt ukřižováním. Z tohoto pohledu na Poslední večeři, si je nutné uvědomit, že tato událost je vlastně přípravné obětování se na kříži. Toto Kristovo gesto, tento skutečný čin nesmírné a všeobjímající Boží lásky, předchází umučení.

Při poslední večeři bylo u stolu všech dvanáct učedníků, které si On sám vyvolil. Tato jakoby rodinná večeře se proměnila v „hostinu lásky“. A když pak apoštolové přijali při poslední večeři Kristovu výzvu: „Vezměte a jezte... Pijte z něho všichni...“ (srov. Mt 26,26-27), na základě jeho slova s ním vstoupili do svátostného společenství. Od chvíle kdy Kristus pronesl ustanovující slova až do konce věků se církev buduje a roste prostřednictvím tohoto svátostného společenství s Božím Synem, který vydal sám sebe v oběť za nás: „To konejte na mou památku... Kdykoliv z něho budete pít, čiňte to na mou památku“ (1 Kor 11,24-25; srov. Lk 22,19).⁹¹ Z toho plyne, že Kristus „jako nositel veškeré moci na nebi i na zemi, chtěl ... a ustanovil, aby to tak zůstalo pro všechny doby a časy.“⁹²

4. 2. Markovo evangelium

Markovo evangelium by mělo být podle badatelů nejstarší, ale i když existují určité názory, že se může jednat o evangelium, které je psáno jako poslední, začneme tímto evangeliem. Autor tohoto evangelia se neprojevuje obvykle intenzivní znalostí židovských zvyklostí, ale na určitých místech svého díla cítí potřebu, aby své obci, pro kterou píše, tyto zvyky vysvětlil (srov. Mk 7, 3 – 4).⁹³ I pisatel Markova evangelia slova o ustanovení eucharistie zaznamenal takto: „Když jedli, vzal chléb, požehnal, lámal a dával jim se slovy: ‚Vezměte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky, podal jim ho a pili z něho všichni.

⁸⁸ LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka.*, s. 182.

⁸⁹ MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*, s. 158.

⁹⁰ Srov. LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*, s. 181 – 182.

⁹¹ Srov. JAN PAVEL II., Encyklika *Ecclesia de eucharistia*. O eucharistii a jejím vztahu k církvi (17. dubna 2003), s. 22.

⁹² MIKULÁŠEK, F., *NZ, Kristologie*. Praha : Řád, 1994, s. 169.

⁹³ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 401.

A řekl jim: „Toto jest má krev, která zpečetí smlouvu a prolévá se za mnohé. Amen, pravím vám, že nebudu již pít z plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu pít nový kalich v Božím království.“ (Mk 14, 22 – 25)

Kristus „vzal chléb“ (Mk 14, 22), toto počínání Kristovi učedníci museli vidět už několikrát při jeho dřívějším počínání, např. při nasycení pěti tisíc. (Mk 6, 41) A díky liturgickému dění, na které jsme zvyklí, máme sklon připisovat chlebu i kalichu zcela odlišný smysl: chlebu – „Kristovo tělo“ a vínu – „Kristova krev“, tedy máme dva způsoby, jak formulovat bezpodmínečné sebeobětování Kristovo „za všechny“. Kristova krev zpečetí smlouvu za mnohé (srov. Mk 14, 24). Tato smlouva Boha s člověkem spočívá v tom, že Bůh sám sebe spojuje s budoucností lidu, který je mu blízko. A tento Kristův výrok: „nebudu již pít z plodu vinné révy“ (Mk 14, 25), tento příslib půstu, má být prorockým znamením jeho blížící se smrti. Půst od jídla a pití má v smýšlení Židů mnoho významů: pokání (Jl 2, 11 – 13), smutek (2 Sam 12,22 – 24), prosebné modlitby (Iz 58, 2 – 4), nebo také jako příprava na den Páně (Jl 2, 12 – 14). Dále Kristus říká, že bude „pít nový kalich v Božím království“ (v. 4), tímto vlastně Kristus hledí do budoucna, do doby kdy bude ve slávě. On ví, že jeho smrt neznamená konec, protože vidí svou novou přítomnost v Božím království.⁹⁴

Ve vyprávění o ustanovení eucharistie v Markově evangeliu pisatel zdůrazňuje Kristova slova, činy a výklad chleba a vína. Tyto věci, plody lidských rukou, čili chléb a víno, se stávají nositeli Kristovy skutečné přítomnosti, která otevírá novou smlouvu, která je věčná, jelikož má být úplně uskutečněna v Božím království. A jako byla smlouva mezi Bohem a Mojžíšem a celým společenstvím Izraelitů stvrzena pokropením všeho lidu krví býčků, bude shodným způsobem potvrzena i smlouva Krista (srov. Ex 24, 5 -8).⁹⁵ Teď mi přichází na mysl to, že když Židé chtěli po Pilátovi, aby Krista ukřižoval, a on se tomu bránil, že jej shledává nevinným, tak proč by jej měl vydat, křičeli „Krev jeho na nás a na naše děti!“ (srov. Mt 27, 22 – 25). Jakoby vlastně nevědomky stvrzovali Kristovu novou smlouvu se sebou. Tato smlouva v okamžiku ustanovení je doopravdy už, ale doopravdy ještě ne.

Čteme-li tyto verše o ustanovení eucharistie zjistíme, že Kristus dává sám sebe jako obětní dar nové smlouvy, která dojde naplnění v Božím království. Evangelista ve svém vyprávění o poslední večeři poněkud střízlivě klade důraz především na obětní charakter

⁹⁴ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří, s. 398 – 400.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 402.

Kristovy smrti na kříži „za všechny“. Z hlediska autora Markova evangelia je Kristus prorokem Bohem vyvolaným a povoláným, a zároveň trpícím služebníkem, který dává svůj život za všechny lidi.⁹⁶ A Kristus o sobě říká: „Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil a dal svůj život jako výkupné za mnohé.“ (Mk 10, 45). Eucharistická svátost znamená pro mnohé křesťany centrální prvek lidské zbožnosti, avšak existují tendence, že lidé spojují různé popisy této svátosti.⁹⁷ „Existuje rovněž nebezpečí přehnaného soustředění se na slova ustanovení a na skutečnou přítomnost Krista v eucharistii.“⁹⁸ Druhý vatikánský koncil nám nabízí vynikající instrukci pro správné chápání, když mluví o eucharistii jako o „dvojím stolu Slova a Večeře Páně.“⁹⁹ Jako Kristova smlouva „mé krve“ znázorňuje eucharistie příslib, který dal Kristus sice apoštolům, ale platí i pro nás: „A hle, já jsem s vámi po všechny dny až do skonání tohoto věku.“ (Mt 28, 20), což znamená že bude s námi, věřícími, nejen v přítomnosti, ale i při budoucí hostině království, kterou slavení eucharistie v naší době jen předjímá.¹⁰⁰

4. 3. Matoušovo evangelium

Pisatel Matoušova evangelia píše toto evangelium asi pro židokřesťany, nejspíše proto udělal ve svém markovském prameni několik změn, ve kterých se odráží jeho zvyklosti a zvláštní zájmy. V jeho vyprávění Kristus dává poznat učedníkům, že je Pánem těchto událostí, protože jim řekl, co ho čeká (srov. Mt 26, 25. 26 – 29. 31 – 35), nebo tím, že jednoduše dává příkazy (srov. Mt 26, 18 – 19. 26 – 27).¹⁰¹ Poslední večeři tedy popisuje těmito slovy: „Když jedli, vzal Ježíš chléb, požehnal, lámal a dával učedníkům se slovy: ‚Vezměte, jezte, toto jest mé tělo.‘ Pak vzal kalich, vzdal díky a podal jim ho se slovy: ‚Pijte z něho všichni. Neboť toto jest má krev, která zpečetuje smlouvu a prolévá se za mnohé na odpuštění hříchů. Pravím vám, že již nebudu pít z tohoto plodu vinné révy až do toho dne, kdy budu s vámi pít kalich nový v království svého Otce.“ (Mt 26, 26 – 29).

⁹⁶ Srov. DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Marka*, s. 403.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 403.

⁹⁸ Tamtéž, s. 403.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 403.

¹⁰⁰ Srov. tamtéž, s. 403.

¹⁰¹ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 398.

Pisatel evangelia udělal ve slovech o ustanovení eucharistie menší změny, a to: „jezte ... pijte z něho všichni ... na odpuštění hříchů.“ Tato slova by mohla odrážet evangelistovu znalost liturgie, která se konala v jeho církevní obci.¹⁰² Ve 26. verši 26. kapitoly tohoto evangelia, najdeme sloveso „...požehnal...“, ale když bychom se podívali na totéž místo v kralickém překladu, tak zde vidíme slovo „...a dobrořečiv...“,¹⁰³ což může znamenat jak žehnat, tak děkovat. Slova „vezměte, jezte“ se vysvětlují, jako podíl na Kristově chlebu, označují také podíl na jeho smrti, dávají tak nový význam tradicím židovského stolování, v tomto případě společné jedení chleba a pití vína z kalichu. Kristův příkaz, který se týká kalicha „pijte z něho všichni“ staví do jedné roviny chléb a kalich, snad proto není v tomto textu mezi úkony s chlebem a kalichem žádný časový odstup. Slova „na odpuštění hříchů“ se opírají o autorův zvláštní důraz na Kristovu moc odpouštět hříchy (srov. Mt 5, 23 – 24; 6, 12. 14. 16; 9, 6; 18, 21 – 35).¹⁰⁴

Pozadí Poslední večeře tvoří židovské velikonoční svátky (Mt 26, 17 – 19). Základním prvkem těchto svátků bylo jídlo sdílené se všemi kdo byli v domácnosti. Toto starodávné ustanovení se stalo prostředkem pro Kristovo nejdůležitější jídlo s jeho učedníky. To jídlo, které připomínalo hostinu, kterou učedníci zažili mnohokrát za Kristova veřejného působení, které také znázorňovalo těsné spojení, jež bylo mezi Kristem a těmi, kteří mu náleželi. Pokrm, který mj. odkazoval na budoucnost, totiž na budoucí hostinu v Božím království. Tímto pokrmem je možné vyjádřit i Boží úmluvu mezi ním a izraelským lidem (Ex 24, 3 – 11), která měla podstatu v prožitku slavení prvních Velikonoc.

Příběh o Kristově posledním slavení svátků velikonočního beránka, měl zřejmě pro křesťanskou obec, kde působil autor Matoušova evangelia, zvláštní důležitost. Autor napsal toto evangelium pro židokřesťany. Je docela možné, že v této obci byli židokřesťané velice vnímaví na dodržování tradic, jako např. náplň a obřady Velikonoc, mohli také ve svých zvycích pokračovat. A po zničení jeruzalémského chrámu tak spojili Kristovo poslední jídlo před jeho umučením ještě více s židovským hodem beránka (srov. Mt 26, 17 – 20) a v Kristově smrti a vzkříšení získali způsob, jak nově formulovat důležitá témata Velikonoc. Tak je možné, že přídatky ve verších Mt 26, 26 – 29, které jsou: „jezte ... pijte z něho všichni... na odpuštění hříchů“ by mohly odrážet proces, ve kterém se opakováním

¹⁰² Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 398.

¹⁰³ Srov. Mt 26, 27 podle Kralického překladu Písma.

¹⁰⁴ Srov. D. J. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 396.

Kristovy poslední večeře vytvořil hlavní obřad křesťanské obce a umožnilo se slavení eucharistie v libovolnou dobu a na každém místě na světě.¹⁰⁵

4. 4. Lukášovo evangelium

V evangeliu sv. Lukáše se ukazuje jak chápali význam Kristovy smrti v době, kdy bylo sepsáno. Pro pisatele Lukášova evangelia „je to však v první řadě oslava vzpomínky na poslední večeři, kterou Ježíš slavil se svými učedníky a při níž dal lámání chleba a pití z kalicha nový smysl.“¹⁰⁶ V tomto evangeliu je zaznamenána stejná událost takto: Vzal kalich, vzdal díky a řekl: „Vezměte a podávejte mezi sebou. Neboť vám pravím, že od této chvíle nebudu pít z plodu vinné révy, dokud nepřijde království Boží.“ Pak vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával jim se slovy: „Toto jest mé tělo, které se za vás vydává. To čiňte na mou památku.“ A právě tak, když bylo po večeři, vzal kalich a řekl: „Tento kalich je nová smlouva zpečetěná mou krví, která se za vás prolévá.“ (Lk 22, 17 – 20). Vzal kalich, aby nad ním pronesl svá slova – „... po večeři...“ – což by mohlo znamenat i kratší časový odstup než tomu je v ostatních dvou synoptických evangeliích. Vysvětlení najdeme v poznámkách k tomuto textu, které jsou v Jeruzalémské bibli, a kde si můžeme přečíst, že v některých rukopisech se 20. verš vynechává a někde i konec verše 19. Důvodem pro toto se uvádí, že pisatel evangelia odlišoval mezi velikonočním beránkem a kalichem (verše 15 – 18) a chlebem a kalichem (verše 19 – 20). Chtěl vlastně rozlišit starý židovský obřad a nový obřad křesťanské eucharistie.¹⁰⁷ Asi právě z tohoto důvodu v Lukášově evangeliu najdeme zvláštnost – jsou tam dvě žehnání kalicha, a to před tím než Kristus lámal chléb a pak po tomto úkonu. Jde s jistotou určit, jak autor evangelia vnímal tuto hostinu a její důležitost pro církevní obec, ze které pocházel. Pisatel Lukášova evangelia, jak hovoří L. T. Johnson, „všemožně zdůrazňuje, že je to velikonoční pokrm... také zdůrazňuje zvláštní vztah mezi Ježíšem a jeho následovníky.“¹⁰⁸ To, že Kristus žehná kalich a podává těm, kdo s ním byli u stolu, je skrytě vyjádřená symbolika společenství. Naznačuje úkol učedníků a totiž, že se mají „rozdělit“, to má pak více rovin: je to na jedné straně příkaz, který obsahuje,

¹⁰⁵ Srov. HARRINGTON, D. J., *Evangelium podle Matouše*, s. 400.

¹⁰⁶ GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 18.

¹⁰⁷ *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou, s. 1824.

¹⁰⁸ JOHNSON, L. T., *Evangelium podle Lukáše*, s. 356.

ale nevyjadřuje přímo ustanovení pravomoci a společenství. Dá se tím tedy říct, že učedníci mají za úkol nést Kristovu moc po jeho vzkříšení. Na další straně toto společenství kalicha označuje dokonce účast na Mesiášově utrpení. Shodná symbolika prostupuje i gesta týkající se chleba. Pravý smysl nasycení byl ten, že Kristus je služebník, dávající svůj život za druhé. Chlebem označuje Kristus ve chvíli ustanovení eucharistie své tělo, které se za ně, tedy za apoštoly, a následně pak při připomínání tohoto ustanovení apoštoly, či kněžími, vydává. Tedy se dá říci, že Kristus se „vydává“ na smrt, až do konce časů. Kristus, jako chléb musí být rozlámán, aby se dal jíst ve společenství, toto gesto mělo vést k pochopení, že Kristovo tělo má být ve smrti rozlámáno, aby učedníci mohli obdržet životodárného ducha, kdykoli toto ustanovení budou „konat na jeho památku“.¹⁰⁹ Víno je znakem krve, a v symbolice Tóry krev označuje život, tedy v krvi je život (srov. Lv 17, 11), proto logicky vzato, je to právě krev, která má tu moc usmiřovat, protože je nositelkou života.¹¹⁰

Pesachová večeře, nabývá své naplnění v Božím království, které hlásal Kristus (srov. 1. K 11, 26). Tato hostina je totiž Kristem myšlena, jako večeře na rozloučenou s ním před jeho smrtí. Když bere do rukou kalich, vyslovuje nad ním děkovnou modlitbu (*eucharistia*) a vybízí apoštoly k tomu, aby si kalich podávali mezi sebou.¹¹¹ V textu kralické bible je v 17. verši 22. kapitoly užito místo slovesa „...podávejte...“, sloveso „...dělte...“¹¹². Dá se říct, že by to znamenalo to, že se máme o Krista dělit s druhými lidmi. Zde v textu o ustanovení eucharistie, Kristus použil obřad židovských velikonoc k něčemu novému, k tomu aby svým učedníkům předal obřad nový, který mají po jeho smrti stále znovu slavit – dal obřadu zcela nový obsah. V chlebě, který při poslední večeři rozlámal, podává učedníkům sám sebe. Pro ně i pro nás je to znamením jeho nesmírné lásky, kterou nás miluje. Tato jeho láska se totiž nezastaví ani před smrtí, o tom se můžeme při každém slavení eucharistie přesvědčit. Jeho láska je tedy tím základem na němž můžeme stavět, protože Kristus - Chléb je pramenem, ze kterého žijeme. Víno proměněné v Kristovu krev, je základem nové smlouvy. Tato krev je tak jako Kristovo Tělo znamením lásky, která se za nás vydává. Tedy tato nová smlouva, o které se Ježíš zmiňuje při poslední večeři, je smlouvou bezpodmínečné a nekonečné Boží lásky. Stará smlouva Starého Zákona totiž spočívala na oboustranném

¹⁰⁹ Srov. JOHNSON, L. T., *Evangelium podle Lukáše*, s. 357.

¹¹⁰ Srov. tamtéž s. 354.

¹¹¹ Srov. tamtéž, s. 157 – 158.

¹¹² Srov. Lk. 22, 17 podle Kralického překladu bible.

závazku: Bůh se zavazoval lidem pod podmínkou, že budou zachovávat přikázání. Nyní Bůh uzavírá v Ježíšově krvi, tedy ve vtělené lásce svého Syna, smlouvu jinou, která je bezpodmínečná. Bůh sám se zavazuje nám jen ze své nekonečné lásky a spoléhá se na to, že láska, která se nám takto zjevuje v Kristově oběti, promění naše srdce.¹¹³

¹¹³ Srov. GRŮN, A., *Eucharistie*, s. 18 – 19.

5. Srovnání

Když porovnáme všechny čtyři texty o ustanovení eucharistie, jimiž jsme se zabývali podrobněji, na první pohled spatříme, že text z Janova evangelia je ve všech ohledech odlišný od textů synoptiků, tj. Markova, Matoušova a Lukášova evangelia. V Janově evangeliu se Kristus označuje jako „chléb života“ (srov. J 6, 48) a těmito slovy „kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den“ (J 6, 54) ukazuje na to, že se nám dává za pokrm. Poslední večeře tak jak jí popisují synoptikové, ještě v tu dobu kdy Kristus pronesl tato slova, byla asi nejspíše budoucností. Lze spekulovat nad tím, zda dalekou či blízkou, ale o to nám nejde. Protože tato řeč o chlebu se odehrála v synagoze v Kafarnau, zatímco u synoptiků by nebylo od věci říct, že se odehrála v Jeruzalémě, protože by asi těžko Kristus po Poslední večeři šel do zahrady zvané Getsemane (srov. Mk 14, 32), či na Olivovou horu (srov. Mt 26, 30; Lk 22, 39). Tyto dva názvy označují, pravděpodobně totéž místo, na které Kristus s oblibou chodil se svými učedníky.

V Janově evangeliu se v řeči o chlebě jakoby zobrazuje zaslíbení eucharistie, kterou Kristus ustanovil v předvečer své smrti na kříži. Ale samotné ustanovení eucharistie v evangeliu sv. Jana nenajdeme. Dalo by se říct, že tento text působí jako dogmatické vysvětlování. Kristus v textu vysvětluje, kdo že vlastně je a co pro nás koná. Mluví o sobě jako o živém chlebu z nebe, a kdo tento chléb z nebe jí bude živ navěky. Jeho tělo je ten chléb, který se dává za nás, a pokud ho budeme jíst, budeme žít z něj, protože my budeme zůstat v něm a on v nás (srov. J 6, 51. 56). A že to nedělá ze své vůle, ale že ho poslal živý Otec (srov. J 6, 57). Důvod, proč Krista poslal a povolal Bůh Otec, najdeme ve známém rozhovoru Krista s Nikodémem, kde čteme. „Neboť Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný.“ (J 3, 16). A život věčný máme už zde na zemi, když jíme jeho Tělo a pijeme jeho Krev (srov. J 6, 54). Dále Kristus ve zmiňovaném textu dává zaslíbení života věčného, vzkříšení, že on sám bude v nás přebývat. Slovo „prebývat“ najdeme v Kralickém překladu, v ekumenickém překladu je „zůstat“. Toto je myšleno tak, jak On zůstává v Bohu Otci, tak my máme zůstat v něm. Přebýváme v Bohu, obklopuje nás. K tomuto mě napadají další Kristova slova, vyjadřující tento vztah: „Jako si Otec zamiloval mne, tak jsem si já zamiloval vás. Zůstaňte v mé lásce. Zachováte-li má přikázání, zůstanete v mé lásce, jako já zachovávám přikázání svého Otce a zůstávám v jeho lásce.“ (J 15, 9 – 10). Tato Kristova slova podtrhují výrok o kmeni a ratolestech - když nezůstaneme „napojeni“ na Krista, neponeseme jeho lásku dál.

V Markově evangeliu se zvláště klade důraz na to, co Kristus pro nás vykonal, ale stejně jako v evangeliu Matouše nenajdeme Kristův příkaz „To číňte na mou památku.“ (Lk 22, 19). Což je dost tak zarážející. Ale usuzuji, že každý pisatel psal to co považoval za důležité pro svou církevní obec. To nemění fakt, že v eucharistické liturgii používá kněz – Kristův zástupce na zemi k proměňování chleba a vína v Tělo a Krev Páně, právě slova zachycená pisatelem Lukášova evangelia, i když v pozmeněné podobě.

Závěr

Závěrem této práce, můžu říct, že v 6. kapitole Janova evangelia, tedy v oddílu řeči o chlebě, do sebe teologie Kristova vtělení a teologie Kristovy smrti, nebo chceme-li Kristova kříže, zapadají jak ozubená kolečka v hodinovém strojku. Tedy v tomto textu Kristus vlastně vysvětluje proč přišel na svět. Janovo evangelium by nikdo moc nechápal bez synoptických evangelií. Nelze stavět pomyslný „dům“ jen na teologii synoptiků, nebo teologii Janova evangelia. V Janově evangeliu není ustanovení eucharistie zmiňováno a náš text, kterým jsme se zabývali, J 6, 51 – 59, vykazuje známky toho, že Kristus zde slibuje, či prozrazuje a vysvětluje napřed to, co bude za nějaký čas ustanoveno při poslední večeři s učedníky, tak jak celou tuto ustavující večeři, nebo chceme-li „hostinu lásky“, vystihují synoptičtí evangelisté, tj. Marek, Matouš a Lukáš. Tato tři evangelia se shodují na tom, že poslední večeře byla vlastně večeře velikonoční, připomínka na vyjití izraelitů z egyptského otroctví. Zabíjel se beránek a jedli se nekvašené chleby. V evangeliu sv. Lukáše se mi zdá docela srozumitelný výklad proč jsou v textu zmíněny dva kalichy, že chtěl odlišit to co je židovské a ukázat na křesťanské slavení eucharistie. Evangelista chtěl rozlišit mezi židovstvím, tedy vzpomínkou na vyjití z „domu otroctví“, a křesťanskou eucharistií.

Chtěla bych poznamenat fakt, že kdybych měla dostatek času na prostudování další literatury k vybranému tématu své bakalářské práce, zvláště cizojazyčné literatury, byla by tato práce obohacena zajímavými postřehy. A také bych chtěla dodat a přitom zdůraznit jednu zásadní věc, a to, že jsem při studiu biblických textů, četbě knih a psaní této práce došla k názoru, že je vlastně lepší před Eucharistií klečat či sedět v tichém úžasu nad Kristovou nedozírnou láskou, než spisovat tisíce slov, která nejsou schopná vypovědět nekonečně velké tajemství tohoto sebedarování Krista nám v Eucharistii – Svátosti bezmezné lásky Boží. Jak se píše v listu Římanům, že „...ani smrt ani život, ani andělé ani mocnosti, ani přítomnost ani budoucnost, ani žádná moc, ani výšiny ani hlubiny, ani co jiného v celém tvorstvu nedokáže nás odloučit od lásky Boží, která je v Kristu Ježíši, našem Pánu.“ (Ř 8, 38 – 39)

Použité zkratky dokumentů :

- KKC *Katechismus katolické církve*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- LG II. Vatikánský koncil: Věřoučná konstituce o církvi *Lumen Gentium* ze dne 21. listopadu 1964. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- SC II. Vatikánský koncil: Konstituce o posvátné liturgii *Sacrosantum Concilium* ze dne 4. prosince 1963. In: *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.

Použité zkratky biblických knih :

(zkratky biblických knih jsou převzaty z Českého ekumenického překladu Bible)

- Ef Efezským
Ex Druhá Mojžíšova (Exodus)
Gal Galatským
Gn První Mojžíšova (Genesis)
Iz Izajáš
J Jan
Jl Jól
Jr Jeremjáš
Lk Lukáš
Lv Třetí Mojžíšova
Mal Malachiáš
Mk Marek
Mt Matouš
Ř Římanům
Sk Skutky apoštolů
ZJ Zjevení Janovo
Ž Žalmy
Žd Židům
1. K První list Korintským
2. S Druhá Samuelova

Bibliografie

Prameny :

- ČBS. *Bible*: Písmo svaté Starého a Nového zákona. Český ekumenický překlad. 4. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1993. ISBN 80-900881-7-1.
- ČBS. *Bible svatá*. Všecká Svatá písma Starého i Nového zákona. Podle posledního vydání Kralického z roku 1613, Praha : Česká biblická společnost, 1991. 270 s..
- Jeruzalémská biblická škola. *Jeruzalémská bible*. Písmo svaté vydané Jeruzalémskou biblickou školou. [překlad František X. a Dagmar Halasovi]. 1. české vyd. Praha : Krystal OP ; Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009. 2229 s., ISBN 978-80-7195-289-3.

Použitá literatura :

- BENEDIKT XVI. Posynodální apoštolská exhortace *Sacramentum caritatis* o eucharistii, zdroji a vrcholu života a poslání církve (22. února 2007) Praha : Paulínky, 2007. 110 s., ISBN 978-80-86949-32-1.
- CANTALAMESSA, R., *Eucharistie – naše posvěcení : Tajemství poslední večeře*. [z italského originálu přeložila Terezie Brichová]. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, 116 s., ISBN 80-7192-178-5
- Dokumenty II. vatikánského koncilu*. [z latinského originálu ... přeložila pracovní skupina pod vedením Oto Mádra] 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s., 1 list příl., ISBN 80-7192-467-9.
- DONAHUE, J. R.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Marka*. [z anglického originálu ... přeložil David Hofmann], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, 495 s., ISBN 80-7192-915-8.
- GRŮN, A., *Eucharistie*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, 76 s., ISBN 978-80-7195-341-8.
- HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Matouše*. [z anglického originálu ... přeložil a doplňujícími poznámkami opatřil Pavel Jartym], Praha : Karmelitánské nakladatelství, 2003, 469 s., ISBN 80-7192-423-7.
- HOJDA, J. (editor), *Eucharistie – mystérium fidei*. [napsal kolektiv autorů], Svitavy : Trinitas, 2002, 131 s., ISBN 80-86036-67-7.

- JAN PAVEL II. Encyklika *Ecclesia de eucharistia* o eucharistii a jejím vztahu k církvi (17. dubna 2003). 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003. ISBN 80-7192-849-6.
- Katechismus katolické církve*. [z francouzštiny ... přeložil Josef Koláček], 2. vydání, Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s., ISBN 80-7192-473-3.
- KOCH, K., *Eucharistie jako střed života církve*. Česká a německá verze. Přednáška pro kněze Arcidiecéze pražské na závěr Roku Eucharistie, Arcibiskupský palác, Praha 20. 10. 2005, připravilo Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, Praha, 2006, 39 s.
- LANGKAMMER, H., *Teologia eucharistii : wymowa tekstów biblijnych*. Opole : Wydawnictwo Św. Krzyża, 1997, 129 s., s. obr. příl., ISBN 83-86865-38-5.
- LIMBECK, M., *Evangelium sv. Marka*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Vokoun], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1997, 207 s., ISBN 80-7192-219-6.
- LIMBECK, M., *Evangelium sv. Matouše*. [z německého originálu ... přeložila Pavla Bezručová], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1996, 279 s., ISBN 80-7192-146-7.
- LITURGICKÝ INSTITUT, *Svaté přijímání a úcta eucharistie mimo mši*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2001, 110 s., ISBN 80-7192-496-2.
- MIKULÁŠEK, P. F., S.J., *Nový zákon : kristologie* [ilustrace a grafická úprava Ladislav Svatoš]. Praha : Řád, 1994, 250 s..
- MILLER, P. G., *Evangelium sv. Lukáše*. [z německého originálu ... přeložil Jaroslav Vokoun], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 175 s., ISBN 80-7192-261-7.
- MOLONEY, F. J.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Jana*. [z anglického originálu ... přeložil David Hofmann], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2009, 614 s., ISBN 978-80-7192-991-8.
- MOLONEY, F. J.; HARRINGTON, D. J. (editor), *Evangelium podle Lukáše*. [z anglického originálu ... přeložila Mlada Mikulicová], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2005, 458 s., ISBN 80-7192-560-8.
- PORSCH, F., *Evangelium sv. Jana*. [z německého originálu ... přeložila Jana Veselá], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 215 s., ISBN 80-7192-262-5.
- RATZINGER, J. – Benedikt XVI., *Ježíš Nazaretský*. [z německého originálu ... přeložila

- Daniela Blahutková], Brno : Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 2007, 269 s., ISBN 978-80-87029-20-6.
- SCHILLEBEECKX, E., *To číňte na mou památku*. Studie k eucharistické teologii, Praha : Vyšehrad, 1998, vydání první, 128 s., ISBN 80-7021-242-X.
- ŠPIDLÍK, T., *Eucharistie : lék nesmrtelnosti*, [z italského originálu ... přeložil Pavel Ambros] . Velehrad : Refugium Velehrad-Roma, 2005, 93 s., ISBN 80-80715-39-6.

Pomocná literatura :

- CABAN, P., *Slova o ustanovení eucharistie*. [online]. In Teologické Texty, roč. 2005, č.1, [citováno 9. 12. 2011], Dostupný z WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2005-1/Slova-o-ustanoveni-eucharistie.html>>.
- JONOVÁ, J., *Nástin dějin eucharistických kongresů*. [online]. In Teologické Texty, roč. 2009, č.1, [citováno 5. 09. 2011] Dostupný z WWW: <<http://www.teologicketexty.cz/casopis/2009-1/Nastin-dejin-mezinarodnich-eucharisticky-kongresu.html>>.
- Judaismus – Světová náboženství*. [online], [citováno 13. 10. 2011], Dostupný z WWW: <<http://www.svetova-nabozenstvi.cz/judaismus/>>.
- MAREČEK, P., *Úvod do Nového zákona*. Skripta CMTF UP: 2007 – 2008, [online], [citováno 5. 09. 2011], Dostupný z WWW: <https://www.portalcmtf.upol.cz/index_dt.php>.
- PETROSILLO, P., *Křesťanství od A do Z*; [z italského originálu přeložili Milena Tesařová a Stanislav Straka], Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1998, 239 s. ISBN 80-7192-365-6.
- Slovník biblické teologie*. sestavili Xavier Léon-Dufour, Jean Duplacy, Augustin George ; přeložil Petr Kolář, 5. vyd. Řím: Velehrad – Křesťanská akademie, 1981.
- 3 neděle mezidobí. Učící se církve. Vznik pravých evangelií*. [online]. [citováno 5. 09. 2011]. Dostupný z WWW: <http://java.chytrak.cz/farnostPP.cz/about/Kazani/Ucici%20se%20cirkev/C1/vznik_evangelii.html>.